

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2009

Natalia Skorokhod

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Bakalářská práce

Natalia Skorokhod

**Porovnání frazémů týkajících se částí lidského těla v češtině
a ruštině**

Parts of Human Body in Czech and Russian Phraseology

Praha 2009

vedoucí práce: PhDr. Jan Holub

Na tomto místě chci poděkovat PhDr. Janu Holubovi za odborné vedení bakalářské práce, za cenné rady a připomínky.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze 23. 7. 2009

.....
Natalia Skorokhod

Anotace

V této bakalářské práci zkoumáme výskyt animálních frazémů a idiomů v konkrétní oblasti lidské hlavy v češtině ve srovnání s ruštinou. Materiál byl získán z ČNK (český národní korpus) SYN 2005 a RNK (ruský národní korpus). Konstatujeme velkou příbuznost obou jazyků, všímáme si i odlišné frekvence ve frazémech. Následující materiál může být použit pro překladatelské a tlumočnické účely.

Summary

In this bachelor thesis we are exploring an occurrence of concerning human body phrases and idioms in a particular area of human head in Czech language comparing to Russian language. This material was acquired from CNK (český národní korpus - Czech national corpus) SYN 2005 and RNK (ruský národní korpus - Russian national corpus). We claim big alliance between the two languages, we are also noticing different frequencies in phrases. Following material can be used for translation or interpretation purposes.

Obsah

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 FRAZEOLOGIE A IDIOMATIKA: VZTAH K JINÝM DISCIPLÍNÁM A OBORŮM.....	9
2 OBLAST FRAZEOLOGIE A IDIOMATIKY	9
3 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE A PRINCIPY IDIOMATIKY A FRAZEOLOGIE	10
3.1 Povaha IF.....	10
3.2 Paradigmatika a syntagmatika.....	10
3.3 Anomálie ve frazeologii a idiomatice.....	11
3.4 Určení frazému a idiomu.....	12
3.5 Charakteristika frazému a idiomu obecně	12
3.6 Struktura frazému a idiomu	13
4 ČESKÁ A RUSKÁ FRAZEOLOGIE.....	14
5 SLOVNÍČEK A ZKRATKY.....	15
II. PRAKTICKÁ ČÁST	17
1 OBECNÁ POVAHA.....	17
2 VERBÁLNÍ FRAZÉMY A IDIOMY	17
2.1 Komponenty.....	17
2.1.1 Formální stránka komponentů.....	17
2.1.2 Sémantická stránka komponentů.....	18
2.2 Útvar, formální stránka útvaru.....	18
3 SYSTÉM VERBÁLNÍCH FRAZÉMŮ A IDIOMŮ.....	18
4 METODICKÉ POZNÁMKY K PRAKTICKÉ ČÁSTI	19
5 SROVNÁVACÍ TABULKA FRAZÉMŮ A IDIOMŮ	20
ZÁVĚR.....	65
BIBLIOGRAFIE.....	66

Úvod

Cílem této bakalářské práce je zkoumání frekvencí frazémů a idiomů současné spisovné a nespisovné češtiny a ruštiny, které se týkají částí lidského těla typu V-S (verbum-substantivum), zejména hlavy a s ní souvisejících částí, jako jsou například oči, nos, uši atd. Práce charakterizuje nejfrekventovanější frazémy užívané v každodenním životě. Převážná část materiálů byla čerpaná z Národního českého korpusu a Národního ruského korpusu a ze Slovníků české frazeologie a idiomatiky, díl III. (1. a 2. část). Práce je obsahově uspořádána do dvou základních částí: I. teoretická část a II. praktická část.

Teoretická část je rozdělena do pěti kapitol. První *Frazeologie a idiomatika: vztah k jiným disciplínám a oborům* popisuje vztah obou oborů k jiným disciplínám a oborům, zejména filozofii, psychologii, etnografii a dalším. Druhá kapitola představuje *Oblast frazeologie a idiomatiky* z hlediska rozvoje tohoto oboru a charakterizuje frazém jako nejvýznamnější část stereotypu. V třetí kapitole s názvem *Základní terminologie a principy idiomatiky a frazeologie* je podrobně rozebrána jak základní strukturu frazému a idiomu, tak jejich obecná terminologie. Má dalších šest podkapitol. Čtvrtá předposlední kapitola teoretické části je úvodem do rozvoje českých a ruských frazémů. Poslední pátá kapitola, která má název *Slovník*, obsahuje základní potřebnou terminologii v oblasti frazeologie a idiomatiky.

Praktická část má tvar tabulky, její obsahem jsou české frazémy a idiomy, kterým odpovídají ruské ekvivalenty. Pro tuto část mé bakalářské práce byly základními zdroji Český národní korpus a Ruský národní korpus. Na základě českého korpusu SYN 2005 nelze rozlišit význam prostý, základní a přenesený podle frekvence, proto je v tabulce uváděn celkový výsledek, naopak ruský korpus možnost filtrace významu má, proto byla označena odpovídající frekvence přenesených významů frazémů a idiomů.

Korpusy vyhledávají pouze spisovný tvar frazémů a idiomů, nespisovný tvar v tabulce uvádím kvůli názornosti. Co se týká výběru ruských frazémů a idiomů, byly používány slovníky ruské frazeologie (viz doporučená literatura), příklady cizích ekvivalentů ze slovníků české frazeologie a idiomatiky (výrazy slovesné).

Práce s překladem byla velice obohacující; snažila jsem se uvést překlad buď širší, pouhým opisem, strukturně stejně (analogicky), nebo odlišně. Přeložený cizí ekvivalent, v mé bakalářské práci ruský, může mít odlišnou strukturu (např. propozice, přirovnání nebo i nominální výraz) než český verbální frazém. Pod každou částí těla v tabulce je uveden příklad nejvíce frekventovaných a nejméně frekventovaných frazémů a idiomů v obou jazycích.

I. Teoretická část

1 Frazeologie a idiomatika: vztah k jiným disciplínám a oborům

V širokém smyslu idiomatika a frazeologie (dále také IF) souvisí především s filozofií (resp. s etikou) v tom, že shromažďuje jazykové zformované praktické životní zkušenosti a zásady. Hovoříme zde o přísloví a národním mudrosloví, např. *první předchůdce v lásce jsou oči*. Výraznou souvislost ve sféře myšlení a cítění má IF s psychologií, kde se popisují psychické procesy, např. *blesknout někomu hlavou*. Velký zájem o přísloví má etnografie anebo i další oblasti kultury a řemesel, např. *vstávat levou nohou*. Historický pohled na IF nám zprostředkovávají nejen jazykové dějiny, ale i dějiny společenské, domácí, světové, literární, technické atd. Např. *mrkat na drát*. V souvislosti IF s oblastí literatury nezáleží, jestli jde o vztah k metaforice, tropům, nebo dalším mikrožánrům, neboť jsou široké, např. hra Voskovce a Wericha *Pěst na oko (je to jako pěst na oko)*.¹

2 Oblast frazeologie a idiomatiky

Frazeologie a idiomatika je dnes samostatná jazyková disciplína, část jazykovědy, která se zabývá studiem frazémů nebo frazeologických jednotek (FJ). Co se týče neterminologického slova frazeologie, to se používá k označení specifického způsobu vyjadřování určité osoby nebo výrazových prostředků konkrétních oborů.² Frazeologie a idiomatika patří k novějším disciplínám. Její teoretický rozvoj, který spadá do 20. století, si vedle zvýšeného zájmu o lidový mluvený jazyk vynutila především mnohem starší lexikografická práce.³ Za zakladatele je považován švýcarský lingvista Charles Bally. Do dnes chápané idiomatiky a frazeologie patří především přísloví (z Egypta a Řecka), z řady českých prací pak *Moudrost starých Čechů* (1631) Komenského a *Mudrosloví národu slovanského v příslovích* (1852) Čelakovského. Podle Fr. Čermáka lze frazémy a idiomy považovat za

¹ FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha 1985, s. 167–168.

² STĚPANOVA, Ludmila. *Česká a ruská frazeologie : Diachronní aspekty*. Olomouc 2004, s. 7.

³ FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha 1985, s. 166.

nejvýznamnější součástí stereotypu, který v jazyce vystupuje jako lexikální kombinace vstupující do textu jako hotová, ustálená jednotka, navíc komunikačně působí povědomě a usnadňuje tvorbu textu, dodává přitom originalitu. Stereotyp má určitou povahu a odpovídá předepisovanému charakteru, např. etiketě. Typické jsou výrazy a formule pozdravové, děkonné, přací, rituální nebo zatýkácí, svatební a další.

3 Základní terminologie a principy idiomatiky a frazeologie

3.1 Povaha IF

Disciplína idiomatiky a frazeologie se zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní, především lexémů víceslovných, kde se považuje za oblast ustálených anomálních kombinací (syntagmatických a paradigmatických) forem nižšího řádu, kde výsledkem je frazém, který je považován za člen vyššího řádu, než jsou jeho komponenty. Pravidelné kombinace se řídí podle analogických pravidel, tedy morfémů, lexémů, kolokací i vět. Kombinace anomální je dána nepravidelností a nemodelovostí utvoření každého idiomu a frazému. Společná nominativní funkce frazémů a idiomů všech typů oblast IF řadí především do lexikologie jako její zvláštní část.⁴

3.2 Paradigmatika a syntagmatika

Podle Fr. Čermáka je paradigma abstraktní třída prvků libovolné roviny systému, které obvyklé patří do systému, a je založeno na společném rysu těchto členských prvků, tedy formálním, sémantickém nebo funkčním, který sjednocuje prvky v paradigmatech různého typu. Pro jejich výběr platí pravidlo buď – anebo: jsou otevřené (je možnost obohacení o další členy a tedy rostoucí), nebo zavřené ve smyslu nerostoucí. Třída posesivních adjektiv odvozených od názvů živočichů (např. *oslí, psí*) je užší, méně početná třída a její povaha je výrazně sémantická na rozdíl od velmi široké třídy substantiv.

Jsou dvě třídy paradigmat:

---

⁴ ČERMÁK, Fr. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Str. 25–26.

- Virtuální paradigma – třída ekvivalentních prvků, které mají společnou funkci a význam, je dáno abstraktně a vymezuje se svým místem v hierarchii, vnímáme je snadno a intuitivně. Příklad: *oslí uši*, kde *oslí* je jeden druh virtuálního paradigmatu, *uši* jiný, *oslí* v daném případě se řadí k posesivními adjektivům vztahujícími se k člověku.
- Kolokační paradigma – třída prvků, s nimiž se všemi je prvek jiného paradigmatu schopný se kombinovat, na rozdíl od virtuálního paradigmatu se vybavuje obtížně.

Syntagma je kombinace minimálně dvou heterogenních prvků, tj. pocházejících z dvou různých paradigmat virtuálních. Většina syntagmat je neustálená, textová, jen některá, především frazémy, jsou ustálená a jsou součástí jazyka jako systému (langue). Příklad *psí štěkot* z hlediska frazeologie nic zvláštního není, naproti tomu syntagma *psí počasí* frazémem je, protože je anomální, neuplatňuje se tu žádné sémantické pravidlo (*psí* a *počasí*, je neslučitelné jako *psí déšť* apod.). Frazémy a idiomy je potřeba chápat jako kombinace prvků z určitého hlediska vždy anomální.

Kolokabilita je obecně individuální formální a významová spojitelnost, schopnost kombinace každého jazykového prvku s jinými, vytvářená jeho jedním nebo více kolokačními paradigmaty.⁵ Frazém a idiom mají odlišnou povahu, jinou než má pravidelný jazyk. Mezi jejich komponenty, jak s komptabilitou, tak bez ní, může být vztah inkompatibility a monokolokability. První znamená významovou neslučitelnost, tj. nemohou se běžně kombinovat ve smysluplném syntagmatu, srov. *ostrá voda*, zatímco v idiomech je inkompatibilita možná, srov. *kamenný obličej*, *otevřená hlava*, *ztratit hlavu* ap. Monokolokabilita je kolokabilita, která má omezenou možnost se kombinovat s formami v jazyce, protože kombinace není slučitelná s ničím jiným. Příklad: *mít pré, jakžtakž* apod.

3.3 Anomálie ve frazeologii a idiomatice

Ve frazeologii se anomálie vnímá vždy v kontrastu k pozadí sémantických a formálních poměrů v pravidelném jazyce, tj. v jazyce řízeném pravidly. Anomálie je v různém stupni a různém druhu ve frazeologii všudypřítomná a je jejím

⁵ ČERMÁK, Fr. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Str. 29.

konstitutivním rysem. Na rozdíl od pravidelných analogických kombinací, kde je možnost tvoření nových kombinací, je téměř neomezená; srov. *otevřený + dveře/oko/okno* (sémanticky: věci „otvíratelné“, gramaticky: slovosled + rodová shoda), anomální kombinace jsou vždy jedinečné a omezené. Srov. frazém *otevřená hlava*, kde nelze žádný z komponentů nahradit za jiný ve stejné funkci či významu. Protože se různé druhy anomálie u konkrétního frazému sdružují v různém složení a počtu, lze mluvit i o stupni idiomatizace (frazeologizace) frazému, nejnižší mívají periferní kvazifrazémy a kvaziidomy. Nemá-li daná kombinace anomálii žádnou, není to frazém.⁶

3.4 Určení frazému a idiomu

Nejrozšířenější pojetí frazému a idiomu jako ustáleného a reprodukovatelného spojení prvků (zvláště slov), jehož význam je (zčásti nebo zcela) neodvoditelný z významu jeho složek, neodpovídá všem typům a je třeba ho odmítnout. Avšak lze uvést další pojetí: *Idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý, popř. žádný, nefunguje stejným způsobem v jiném spojení, resp. více spojeních, vyskytuje se pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo).*⁷ Nelze u frazému a idiomu vymezit jedinou vlastnost, ať formální, sémantickou či kolokační.

3.5 Charakteristika frazému a idiomu obecně

Abychom vymezili frazém a idiom, nejlépe se odrazíme od aspektů z hlediska formálního, sémantického a kolokačního. Frazém a idiom, který je základní jednotkou IF, se dosud nazývá rčení na rovině nevětné, naopak na rovině větné mají název přísloví či pořekadlo, popř. pranostika. Mezi větné frazémy patří různé formule, zvláště stojí přiřovnání a binomiály, které jsou schopné zahrnovat i nefrazémy, ignorované jsou i frazémy synsémantické. Značná část frazémů, které nemají přesné označení, jsou verbonominálního typu (podle struktury V-S). Právě tento druh frazému, který se tradičně neuvádí, rozebírám a vyhledávám jeho frekvenci v této bakalářské práci.

---

⁶ ČERMÁK, Fr. *Frazologie a idiomatika česká a obecná*. Str. 30–31.

⁷ FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha 1985, s. 177.

3.6 Struktura frazému a idiomu

Strukturu frazému nelze interně určit, a proto se využívá podobnost s tvary pravidelného jazyka. Takto stanovená struktura o skutečné povaze frazému říká málo, má jen pomocnou úlohu. Tímto způsobem pojatá struktura frazému je pak vytvářena prototypickou a invariantní kombinací forem různých slovních druhů v daném sledu spolu s explicitním relátorem a valencí.⁸ Jednoduše řečeno, co obsahuje frazém, verbum, substantivum apod., podle toho se buduje struktura. Na následujících příkladech, uvedených ve Frazeeologii a idiomatice, můžeme pozorovat:

vzít nohy na rameny   **V-S-prep-S**

mít na někoho spadeno   **V-na-V**

mít pré   **V-mono^{part}**

utíkat, {až se za ním prášilo}   **V-Kl**

Kolokační frazém *mít z něčeho těžkou hlavu* (**V-A-Sprep**) se formálně skládá ze tří komponentů (*mít, těžkou, hlavu*), jednoho relačního prvku (relátoru *z*) vyjadřujícího vztah mezi nimi a valenčního prvku (valence, *něčeho*), realizovaného a konkretizovaného v kontextu; ten je v systému zastoupen jen obecně a potenciálně. Za komponenty lze považovat na této úrovni členy čtyř hlavních nominativních a autosémantických slovních druhů, tj. substantiva, adjektiva, verba a adverbia. Ustálenost těchto kombinací, kterou umožňuje i jejich opakované užívání, se projevuje v tom, že do kontextu vstupuje jako pevný celek, má pevné pořadí, změna pozice je nepřijatelná; srov. např. *těžkou hlavu z toho má, jo, že* apod.⁹

Výrazy slovesné obsahují pouze tvary frazémů a idiomů na základě struktury V-S, a proto je podstatné se podívat na vysvětlení frazeologických spojení slovesných a neslovesných.

Frazémem (*frazeeologickým spojením*) rozumíme spojení dvou nebo více slov s ustáleným lexikálním obsazením, které vytváří jednu lexikální jednotku, která má

⁸ ČERMÁK, Fr. *Frazeeologie a idiomatika česká a obecná*. Str. 35.

⁹ ČERMÁK, Fr. *Frazeeologie a idiomatika česká a obecná*. Str. 35–36.

jako celek přenesený význam a jejíž význam není rozložitelný na významy jednotlivých částí spojení. U frazeologických spojení rozlišujeme dvě části:

Řídící část – tvoří ji řídicí člen frazeologicky spojených výrazů. Podle řídicí části dělíme frazeologická spojení na dvě skupiny:

- Neslovesná frazeologická spojení – *frazeologickým spojením rozumíme frazém, jehož řídicí částí není pravidelně časované sloveso. Řídící částí neslovesných frazeologických spojení může být sloveso, toto sloveso se však v rámci daného spojení nevyskytne nikdy v celém svém paradigmatu, jde vždy o více méně ustrnulý slovesný tvar (například: stůj co stůj; chtě nechtě). U členů závislé části frazeologického spojení není žádné další rozvíjení. Řídícím členem (efektivním kořenem) frazeologického spojení není určitý slovesný tvar.*
- Slovesná frazeologická spojení – *slovesným frazeologickým spojením rozumíme frazém, jehož řídicí částí je sloveso (zpravidla určitý slovesný tvar), které se v rámci frazému může vyskytnout v celém svém paradigmatu. Řídícím členem (efektivním kořenem) frazeologického spojení je určitý slovesný tvar; srov. dát hlavy dohromady.*

Závislá část – rozumíme jí všechny ostatní výrazy, které jsou součástí frazeologického spojení.¹⁰

4 Česká a ruská frazeologie

Frazémy zachycují a odrážejí zkušenost národa. Podle J. Vereščagina a V. Kostomarova (1982) je prototyp frazému zpravidla *volné slovní spojení*, které mělo schopnost *se ustálit a stát se* hromadně reprodukovatelným, ale také přejít z nespisovného hovorového projevu do spisovného jazyka, což právě úspěšně zachycovalo celkový význam a stejně tak i důležitou zkušenost lidí.

Podle L. Stěpanové, která se v učebnici české a ruské frazeologie zaměřuje na česko-ruskou frazeologii, můžeme frazémy roztrždit do několika skupin podle vzniku:

---

¹⁰ Zdroj: <http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch05s08.html>.

- frazémy historické nebo spojené s dějinami, které zachovávají svědectví o důležitých historických událostech (český frazém *dopadnout jak sedláci u Chlumce* – dopadnout špatně, ruský frazém *было дело под Полтавой* – přiznávám, stalo se to)
- frazémy spojené s legendami a pohádkami patří obvykle k nejstarší části lidových rčení (český frazém *hloupý Honza* – ruský frazém *Иванушка-дурачок*, český frazém *Ježibaba* – ruský frazém *Баба Яга*)
- frazémy z literatury pocházející z různých děl a období krásné literatury (český frazém *chovat se jako Švejk* – tvářit se nechápaně, nejasně a v nitru se smát někomu, ruský frazém *тришкин кафтан* – o ledabylém napravování chyb, při kterém vznikají chyby na jiném místě)

5 Slovníček a zkratky¹¹

- **Anomální** – (formálně, významově, kolokačně, transformačně) nepravidelný.
- **Anomálnost** – anomální, nepravidelná povaha, popř. realizace (výsledek) syntagmatického nebo transformačního vztahu daná porušením pravidelné kolokability komponentu.
- **Frazém** – frazeologická jednotka (druh lexému) jazykové roviny s obsahově sémantickou stránkou a zároveň syntagma prvků, z nichž jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu; (v užším smyslu) frazeologická jednotka z hlediska především formálního (x *idiom*).
- **Idiom** – idiomatická jednotka (druh lexému) jazykové roviny s obsahově sémantickou stránkou a zároveň syntagma prvků, z nichž jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu; (v užším smyslu) jednotka idiomatiky především z hlediska obsahově sémantického (x frazém).

---

¹¹ FILIPEC, J., ČERMÁK, F. *Česká lexikologie*. Praha, 1985, s. 238–242.

- **Kolokabilita** – formální a významová spojitelnost (syntagmaticnost) prvku s jinými, vytvářená jedním nebo (zpravidla) více jeho kolokačními paradigmaty a podmiňovaná jeho kompatibilitou s nimi; spolu s valencí patří k hlavním složkám syntagmaticnosti každého prvku.
- **Paradigmaticnost** – paradigmatická povaha prvku daná jeho příslušností do jednoho nebo více (zřetelných virtuálních) paradigmát.
- **Sémantický** – významový.
- **Syntagma** – kombinace, spojení min. dvou (různých) prvků libovolné roviny podmíněné zpravidla jejich kompatibilitou, popř. schopností konstituovat smysluplné jednotky.
- **Čf.** – český frazém.
- **Rf.** – ruský frazém.

II. Praktická část

1 Obecná povaha

Verbální frazémy a idiomy v sobě obsahují pojmenování různého druhu. Fungují jako hotový predikát, ve kterém spočívá jejich společná textová funkce. Tato funkce je signalizovaná přítomností slovesného komponentu (v infinitivně podobě). „*Za verbální frazém (idiom) lze obecně považovat každou aspoň binární kombinaci slovních forem (z nichž jedna je slovesná), která je anomální v tom, že aspoň jeden z jejích obou (více) diskrétních komponentů se v dané funkci a obvykle i významu vyskytuje právě jen v daném frazému (idiomu), popř. v několika dalších, obvykle strukturně svázaných.*“¹²

2 Verbální frazémy a idiomy

2.1 Komponenty

2.1.1 Formální stránka komponentů

Verbální skupina komponentů užívá omezený počet verb vysoké frekvence, která se mnohokrát opakují. Slovesa *být* a *mít* jsou nečastější (celkem asi 1 000 a 500 frazémů), stejně tak slovesa s vysokou frekvencí, zvláště modální a vyjadřující schopnosti *muset*, *mocht*, *umět* apod., fázová jako *začít*, *zůstat*; *dát*, *dostat*, *ztratit* aj., změna stavu *stát se*, kauzativa *dát*, *nechat*, *udělat* a základní představitelé hlavních sémantických skupin, tj. *u-dělat* pro činnost, *jít-chodit* pro pohyb, *mluvit/říct* pro sdělování apod.

Z hlediska frekvence jsou nejdřív slovesa, která se i v IF vyskytuje málo či ojediněle, srov. *svraštit (obočí)*, *třepit si (hubu)*, *zaplašit (chmury z čela)*.

Celkový poměr sloves dokonavých a nedokonavých je zhruba 2 : 3, dostatečně vysoký výskyt má své negace, záporný tvar svého invariantu má zhruba každý desátý frazém, např. *nemít nic v hlavě* a *mít něco v hlavě*. Takové případy však jsou výjimkou. Obvyklý úzus verbálního typu je:

---

¹² *Slovník české frazeologie a idiomatiky, výrazy slovesné R-Ž*. Praha : Academia, 1994.

1. pozitivní i negativní (většinou reprezentovaný kladným tvarem slovesa):
ztratit tvář
2. jen pozitivní: *kulhat na obě nohy*
3. jen negativní: *nemít to v hlavě v pořádku*

2.1.2 Sémantická stránka komponentů

Nejbohatší skupinou komponentů ze sémantického hlediska jsou ve verbálním typu frazému substantiva a verba, ostatní slovní druhy se vyskytují mnohem méně. Nejvýraznější motivační skupinou ve frazeologii vůbec je na úrovni komponentu skupina, která označuje části lidského těla. O míře účasti substantiv rozhoduje vnějšková nápadnost spolu s jeho instrumentálností a symboličností. Tím se vysvětluje, proč např. *obočí* (ve 2 frazémách) a *tváře* (ve 3 frazémách) jsou zapojeny jen velmi málo, na rozdíl od *oka* (181 + očko 5) a *hlavy* (175).

2.2 Útvar, formální stránka útvaru

Z formálního hlediska je frazém minimálně kombinací dvou komponentů, z nichž jeden je mezi frazémy a idiomy V-S vždy sloveso. Jak vypadá vytváření frazému z komponentů, můžeme sledovat na příkladech:

V-prep-S-num-kon-num-S (*mít na hlavě pět a půl chlupu*), užití zkratky odpovídají slovním druhům: S- substantivum, V- verbum, num-numerale, prep-prepozice, kon-konjunkce.

3 Systém verbálních frazémů a idiomů

Základem je klasifikace strukturní. Verbální typ frazémů a idiomů je neobyčejně početný a bohatý na jednotlivé strukturní typy, podle kterých se dají klasifikovat. Nás především zajímá kombinatorika slovních druhů V-S, která je ve srovnání s ostatními typy jako například V-A (verbum-adjektivum) a další nejpočetnější a tvoří 67,77 % všech verbálních frazémů a idiomů.¹³

---

¹³ *Slovník české frazeologie a idiomatiky, výrazy slovesné R-Ž*. Praha: Academia, 1994.

4 Metodické poznámky k praktické části

Hesla, která se týkají částí lidského těla, zejména hlavy a všeho, co k ní patří, např. oči, uši, nos, jsou v praktické části práce uspořádány podle abecedy. To znamená, že začíná heslem brada a končí heslem ústa. Popis jednotlivé části těla končí krátkým shrnutím, týkajícího se největšího a nejmenšího počtu výskytů. Zároveň v shrnutí uvádím odlišnost jazykových jevů v češtině a ruštině.

Frekvence neboli počet výskytů byla vyhledávána v Českém národním korpusu a v Ruském národním korpusu. Povaha překladové ekvivalence je složitá i pestrá. Snažila jsem se zachytit především rozdíly mezi ustáleným a přímým idiomatickým ekvivalentem a ekvivalentem idiomatickým v co nejširším rozsahu, popř. jen opisem. V tom případě je překlad označován kulatou závorkou a rozdíly mezi ekvivalentem analogickým nebo naopak odlišným jsou označovány vykřičníkem. Český frazém často neměl v ruštině shodný ekvivalent, např. *dát si čelem vzad*, v tom případě byl uváděn pouze překlad s podobným nebo vysvětlujícím významem, např. *убраться/смыться*, stejně tak jsem vyhledávala i frekvence překladů.

Nespisovné tvary frazémů jako např. *bejt v čele* jsou v tabulce kvůli názornosti, v korpusech byla vyhledávána frekvence pouze spisovných tvarů, tedy zde *být v čele*.

Často se lomítkem rozlišuje buď dokonavé, nebo nedokonavé sloveso ve frazémech, např. *zvedat/zvednout čelo*, nebo se nabízí jiné sloveso k frazému, např. *bít se/tlouct se do hlavy*. Středníkem se obvykle vyděluje jiná verze nebo další varianta stejného frazému, často se uvádí v cizojazyčném ekvivalentu, zde v ruském ekvivalentu. Hvězdičkou jsou označeny frazémy a idiomy ruského jazyka, které byly vyhledány samostatně. Českému verbálnímu frazému může odpovídat i cizojazyčný, který má odlišnou strukturu propozice, přirovnání nebo i nominálního výrazu.

5 Srovnávací tabulka frazémů a idiomů

Počet výskytů	Český frazém a idiom	Počet výskytů	Ruský ekvivalent
---------------	----------------------	---------------	------------------

	Brada		Подборобок
3/3/1	ležet/být(už) bradou vzhůru/ bejt (už) bradou vzhůru	17/6	сыграть в ящик
0	mít na bradě mozol	0	лень раньше кого-то родилась
1	mít na bradě strniště	1	обросать (щетиной)*
0/1	nosit bradu vysoko/vzhůru	121	задирать нос
1/0/0	vystrčit/vysunout/vystrkovat bradu dopředu	43	быть отважный*
0	zdvíhat bradu	121	задирать нос*
2	mít dvě brady	1	иметь двойной подбородок*

Počet frazémů **brada** je 12, patří mezi nejméně početné frazémy názvů částí lidského těla. Frazeologismus *nosit bradu vysoko/vzhůru* a *zdvíhat bradu* se v ruštině označuje jako *nosit „nos“ vzhůru*.

Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 3krát: *být (už) bradou vzhůru*; nejméně používaných frazémů je více, v korpusu jsou 0krát: *mít na bradě mozol*, *zdvíhat bradu*, *nosit bradu vysoko* aj.

Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 121krát: *задирать нос* viz *zdvíhat bradu*, nejméně frekventovaný frazém 0krát: *лень раньше кого-то родилась* viz *mít na bradě mozol*.

Podle frekvence vyplývá, že frazém a idiom *brada* je zřídka používaný a další.

	Čelo		Лоб
180	být/bejt v čele	45	быть во главе
58	dát si čelem vzad	24/23	убраться/смыться

14	dostat se do čela	45	быть во главе
21	jít čelem proti něčemu/někomu	10	действовать без оглядки
14	kráčet v čele něčeho	21	идти во главе чего-то
2	mít drzé čelo	67	быть дерзким*
3	mít něco napsáno na čele	28	у кого-то что-то написано на лбу
6	obrátit se/obracet se čelem k něčemu/k někomu	227	повернуться лицом к чему-то*
0	plácnout se do čela/dlaní do čela	114	хлопнуть себя по лбу
9/1	praštit se do čela/dlaní do čela	114	хлопнуть себя по лбу
17/0	řuknout se do čela/dlaní do čela	114	хлопнуть себя по лбу
155	postavit se něčemu do čela	45	быть во главе
92	postavit se čelem (proti) něčemu/někomu	1	встать грудью на что-то
3	rozbít si čelo o něco	23	биться головой об стену
6	sklonit před něčím/někým čelo	36	склонить голову перед чем-то/кем-то
515	stát v čele něčeho	300	стоять во главе (чего-то)*
5	stavět někoho do čela něčeho	45	быть во главе
0	postavit někoho do čela něčeho	45	быть во главе
18	udělat čelem vzad	8	развернуться на 180 градусов*
4	vidět to/něco někomu na čele	3	читать по глазам*
49	vraštit čelo	163	морщить лоб*
1/0	vypálit někomu na čelo znamení/cejch (něčeho)	13	заклеймить (кого-то) позором
4/28	zaklepat si/zařukat si na čelo	27	крутить пальцем у виска*
2/3	zvedat/zvednout čelo	167/4126/ 58	поднять/поднимать голову, воспрять духом

Počet frazémů a idiomů **čelo** je 33. Ruština tady často nahrazuje české IF **čelo** hlavou: *stavět někoho do čela něčeho – быть во главе* nebo *zvedat/zvednout čelo – поднять/поднимать голову*

Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 515krát: *stát v čele něčeho*; nejméně používaných frazémů je více, v korpuse jsou 0krát: *plácnout se do čela/dlaní do čela, postavit někoho do čela něčeho*.

Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 4 126krát: *поднимать голову viz zvedat čelo*, nejméně frekventovaný frazém se objevil 1krát: *встать грудью на что-то viz postavit se čelem (proti) něčemu/někomu* a další.

	Hlava		Голова
3	bát se vystrčit hlavu	1	бояться поднять головы
17	bít/mlátit někoho hlava nehlava	19	толкаться локтями*
17	bít se/tlouct se do hlavy	186	хвататься за голову
5	blbnout/zblbnout někomu hlavu	23	сбить с толку*
385	blesknout někomu hlavou	14	блеснуть в голове
7	brát si něco do hlavy	4	вбить что-то в голову
527/0	být/bejt hlavou něčeho	367	быть главой (чего-то)*
1/0	být/bejt horká hlava	65	буйная голова*
3/0	být/bejt otevřená hlava	124	светлая голова*
2/0	být/bejt prázdná hlava	34	пустоголовый*
0/0	bejt hlava skopová/telecí	16	голова садовая*
6/0	být/bejt o hlavu kratší	47	не сносить головы
8	bejt na hlavu podlej	29	дурная голова*
4/0	být/bejt na hlavu postavený/postavenej	2	поставить что-то с ног на голову*
12	být/bejt o hlavu větší	2	быть на голову выше кого-то*
29	být/bejt z něčí hlavy	1	родиться в чьей-то голове
0	citovat něco z hlavy	2	брать что-то из головы*
16	dát na hlavu	6	надеть что-то на голову*
0/0	dát hlavu/život v sázku za	1/7	рисковать

	někoho/za něco		головой/жизнью ради кого-то
9 (2)	dát za někoho/něco hlavu (na špalek)	1	дать голову на отсечение
0	dát si udělat hlavu	0	прибрать голову*
0	dávat hlavu/život v sázku za někoho/za něco	1/7	рисковать головой/жизнью ради кого-то
26	dělat si hlavu z něčeho/s něčím	185	ломать голову над чем-то
1	dělat něco podle své hlavy	4	думать своей головой*
129/14	dělat někomu těžkou/velkou hlavu	89	! у кого (от чего)голова кругом идет
7	držet hlavu zpříma	8	держат голову прямо*
13	držet si hlavu v dlaních	0	опираться о голову*
35/91	házet/hodit někomu něco na hlavu	4	свалить с больной головы на здоровую
469/75	hodit/házet něco za hlavu	87	забросить что-то*
2	házet všechno za hlavu	9	быть безответственный*
8	hodit hlavou	22	махать головой*
3	chodit po hlavě	64/25	стоять на голове/ушах *
2	chodit s hlavou v oblacích	45	витать в облаках
1/0	chodit/jít s holou hlavou	4	ходить с непокрытой головой*
23	chtít hlavu někoho	0	хотеть чью-то голову
179	chytat se/chytit se za hlavu	20	схватиться за голову
42	jít hlavou proti zdi	23	биться головой об стену
14	klopit hlavu	36	склонять голову
250	kroutit hlavou nad něčím	3	качать головой над чем-то
119/1	kývat/kejvat hlavou	1755/951	кивнуть/кивать головой*
196/205	lámat si hlavu nad něčím/s něčím	185	ломать голову над чем-то
3	letět někam po hlavě	2	лететь головой вперед*
53	ležet někomu v hlavě	82	не выходить из головы
400	mít hlavu	9	иметь голову на плечах

34	mít svou hlavu	15	упрямая голова, башка
31	mít hlavu na něco	123/7	иметь способности/иметь мозги
38	mít hlavu a patu	1350	иметь смысл
0	mít hlavu ve flóru z něčeho	11	полная голова чего-то*
3	mít hlavu v pejru	186	хвататься за голову
2	mít hlavu ve smutku	0	ходить с тяжелой головой
5	mít hlavu na pravém místě	8	мозги на месте
0/0	mít bílou/šedivou hlavu	67	быть седой как лунь*
28/7	mít čistou/jasnou hlavu	90	иметь ясный ум
1/2	mít děravou hlavu/pamět	8/2	иметь дырявую память/голова с дыркой
1	mít dobrou hlavu	1	иметь светлую голову
0	mít gypsovou hlavu	16	голова садовая*
3	mít horkou hlavu/krev	65/125	буйная голова/ горячая кровь
1	mít lehkou hlavu	55	не забивать голову (чем-то)*
0/0	mít nadělanou hlavu/udělanou hlavu	0	прибрать голову*
2	mít hlavu otevřenou	25	голова (хорошо) варит*
149	mít něčeho plnou hlavu	62	голова забита чем-то
1	mít popletenou hlavu něčím/z něčeho/ někým/z někoho	185	кто-то кому-то вскружил голову
0	mít prázdnu hlavu	62	(иметь) пустую голову
1	mít rozpálenou hlavu	1/0	кровь ударила в голову; голова горит как в огне
6	mít z něčeho/po něčem těžkou hlavu	142	(иметь) тяжелую голову
0	mít na něco tupou hlavu	8	не иметь талант на что-то*
3/1/1	mít tvrdou hlavu/palici/lebku	1	!быть упрямый как осел
0	mít zamilovanou hlavu	4	голова вскружилась*

1	mít z něčeho/něčím zamotanou hlavu	1	голова пухнет от чего-то
329	mít na hlavě	26	иметь что-то на голове одето*
0	mít na hlavě klouzačku	0	плешь голову проела*
1	mít na hlavě vrabčí hnízdo	0	сорочье гнездо на голове*
0	mít na hlavě pět a půl chlupu	0	иметь три волосинки на голове*
0	mít na hlavě máslo	10	у кого-то рыльце в пушку*
81	mít něčeho (až) nad hlavu	57	быть сытым по горло
735	mít něco v hlavě	6! 121	вот это голова! умная голова
735	mít něco/někoho v hlavě	152	кто-то что-то не выходит из головы
2	mít všechno v hlavě	99	держат что-то в голове*
463	mít (už/z něčeho) v hlavě	4/2	!быть под градусом/ быть под шофе
0	mít v hlavě drtiny	3	у кого-то в голове опилки*
0	mít z něčeho v hlavě galimatyáš	0/7	иметь в голове путанницу/кашу
0	mít v hlavě mlhu	1	у кого-то туман в голове*
0	mít v hlavě myšlenky na něco	21	задумывать что-то
0	mít v hlavě otruby	0	у кого-то в голове мякина*
3	mít v hlavě piliny	3;0	у кого-то в голове опилки; ! голова соломой набита (у кого)
0	mít v hlavě plevy	0	у кого-то в голове мякина*
1	mít v hlavě řezanku	3	у кого-то в голове опилки*
0	mít v hlavě seno	3;0	у кого-то в голове опилки; ! голова соломой набита (у кого)

2	mít v hlavě slámu	1	у кого-то в голове солома*
1	mít to v hlavě v pořádku	13	быть в здравом уме
0	mít to v hlavě dobře srovnané	0	у кого-то голова хорошо варит*
6	mít v hlavě prázdno	63	пустая голова
0	mít v hlavě rozsvíceno	124	светлая голова*
1	mít v hlavě vygumováno	0	находиться в безпамятстве*
7	mít něco ze své hlavy	1	дойти до чего-то своим умом
20	mlátit někoho hlava nehlava	19	толкаться локтями
8	mýt/mejt/umejt/ někomu za něco hlavu	2/0	намылить кому-то голову/ устроить кому-то головомойку
2	nalejt někomu něco do hlavy	0	натаскать/натаскивать кого-то по чему-то
14	napravit někomu hlavu	5/28	вправить/вправлять кому-то мозги
6	nasadit někomu psí hlavu	1	вешать собак на кого-то
0	natlouct někomu něco/si něco do hlavy	4	вбить/вбивать кому-то что-то в голову
7	nebýt/nebejt z něčí hlavy	0	что-то не в его голове родилось
0	nedat za někoho/něco hlavu	1	дать голову на отсечение
1/0	nedělat si z něčeho/s něčím velkou hlavu/ svědomí	75/28/36	не брать что-то в голову/ не ломай голову, не забивай себе голову чем-то
38	nechat/zapomenout (jednou) někde hlavu	2	голова с дыркой
9	nechat na hlavě	59	на себя посмотри
12	nechat si to/něco projít hlavou	3	обмозговать что-то
0	nechat si srát na hlavu	0	позволить себе сесть на голову
120	nejít někomu do hlavy	51	не укладываться в голове

78	nejít někomu z hlavy/mysli	71/40	НЕ ВЫХОДИТЬ ИЗ ГОЛОВЫ/ засесть в ГОЛОВЕ
6	nelézt někomu do hlavy	51	не укладываться в ГОЛОВЕ
1	nelézt někomu z hlavy/mysli	22/40	НЕ ИДТИ ИЗ ГОЛОВЫ/ засесть в ГОЛОВЕ
12	nemít hlavu ani patu	570	не иметь смысла
2	nemít nic v hlavě	1	У КОГО-ТО НИЧЕГО В ГОЛОВЕ нет*
8	nemít to v hlavě v pořádku	5	у кого-то с головой не все в порядке
2	nemít kam hlavu složit	13	некуда голову приклонить
1	nemít to ze své hlavy	0	не выдумать самому
0	nemocť si to v hlavě srovnat	43	в голове не укладывается
0	nevědět, kde [mu] hlava stojí	19	голова у кого-то пухнет
102	nosit něco na hlavě	103	держат что-то в голове
0/1	nosit hlavu/nos/bradu vysoko/vzhůru	20	высоко держать голову
2	obnažit hlavu	0	обножить голову*
3/0/3	omlátit/otlouct/otloukat někomu něco o hlavu	56	тыкать носом кого-то во что-то
36	padat/padnout na něčí hlavu	2	свалиться на чью-то голову
15	plést někomu hlavu	308	морочить кому-то голову
3	počítat (něco) z hlavy	3	посчитать в уме*
190	pohodit hlavou	22	махать головой*
290	pokyvovat hlavou	951	кивать головой*
0/0/2/0	pokývat/pokejvat/pokývno ut/pokejvnout (někomu) hlavou na pozdrav	36	махнуть головой*
0	položit hlavu za někoho/něco	4	положить голову за кого- то*
1/0/37/29	popadnout se/popadat se/chytit se/chytat se za hlavu	186/20	хвататься/схватиться за голову

50	poplést někomu hlavu	186	вскружить кому-то голову
15/1	porazit/potřít někoho na hlavu	0	разбить на голову*
185	postavit si hlavu	57/3	упираться/упереться лбом
92	postavit něco na hlavu	1/1	поставить/перевернуть с ног на голову
41	poškrábat se na hlavě	168	почесать затылок*
115/671	potřásat (nad něčím) hlavou/ potřást hlavou	951/1755	кивать/ кивнуть головой*
1	pozdvihnout hlavu k někomu	12	приподнять голову*
11	pracovat hlavou	34	работать головой*
45	proběhnout někomu hlavou	14/53	блеснуть/промелькнуть в голове
26/13/15	prohlédnout si/změřit si/prohlížet si někoho od hlavy k patě	48/56	осматривать кого-то с головы до ног/ с ног до головы
2/2/0/7	prohnat si hlavu kulí/ kulkou nebo prohnat si kulí/kulku hlavou	0/98	пустить пулю в голову/лоб
31	projet někomu hlavou	53	промелькнуть в голове
0	propadnout (někomu) hlavou	0	увязнуть по уши в чем-то*
3/0	provětrat se/vyvětrat si hlavu	3/10	проветрить голову/мозги
59	přerůst někomu přes hlavu	1	отбиться от рук
0	převalovat v hlavě myšlenky	8	мысли роятся в голове
5	převracet něco v hlavě	31	перебирать в голове
26	přijít o hlavu	3	сложить голову*
2	připadat na hlavu	8	перепасть на кого-то*
404	pustit něco z hlavy	3	выкинуть что-то из головы
3	riskovat (vlastní) hlavu	38	рисковать (собственной) головой
3/3	rozbít si hlavu/čelo o	23	биться головой об стену

	něco		
0/0	rozsvítit někomu hlavu/lebku	0/1	размозжить кому-то череп/голову*
0	ručit za něco/někoho(svou) hlavu	6	ручаться за кого-то/за что-то головой
0	říct něco z hlavy	3	сказать что-то из головы
169	sklopit hlavu	36	склонить голову
4	skočit do něčeho po hlavě	18/12	броситься сломя/очертя голову
24/3/5	složit/sevřít/dát hlavu do dlaní	110	повесить голову
1	spadnout do něčeho po hlavě	3	попасть впросак
1	spravit někomu hlavu	5/30	вправить/вправлять кому-то мозги
12	srát někomu na hlavu	138	плюнуть кому-то в лицо
127	srovnat si něco/to v hlavě	13	собраться с мыслями
0	stát s obnaženou hlavou	33	приклонять голову*
23	stavět něco na hlavu	1/1	поставить/перевернуть с ног на голову
23	stavět se na hlavu	8	отбиваться руками и ногами
27	stavět si hlavu	57/3	упираться/упереться лбом
57/73	stoupnout/jít (někomu) do hlavy	87	вскружить голову
38	strašit někomu v hlavě/v palici	40	засесть в голове
0/0/6	strčit na někoho/strkat na někoho/nasadit někomu psí hlavu	1	! вешать собак на кого-то
6/3	strkat/strčit hlavu do chomoutu	0	одевать/одеть/надевать/надеть хомут на шею*
0	strkat hlavu do ohlávky	0	надеть хомут на шею
9/2	strkat/strčit hlavu do oprátky/do pasti	4	сунуть голову в петлю
22/3	strkat/schovat hlavu do písku	13	прятать голову в песок*

126	svěsit hlavu	110	повесить голову*
4/22	sypat si hlavu popelem/popel na hlavu	25	посыпать голову пеплом
0	tejrat si nad něčím/s něčím hlavu	185	ломать над чем-то голову
2/2	tlouct hlavou do zdi/ o zeď	23	биться головой об стену*
0	tlouct se do hlavy	186	хвататься за голову
33	umýt/umejt někomu hlavu	2/0	намылить кому-то голову/ устроить кому-то головомойку
0/1	utrhnout někomu hlavu pro něco/za něco	12	оторвать кому-то голову
2	vecpat někomu/si něco do hlavy	4/133	вбить/вбивать кому-то что-то в голову
33	věšet hlavu	110	повесить голову
28	vlézt někomu do hlavy	87	вскружить голову
2/0	vpravit někomu něco do hlavy/palice	4/133	вбить/вбивать кому-то что-то в голову
3	vrhnout se do něčeho po hlavě	18/12	броситься сломя/очертя голову
335/3	vrtat někomu hlavou/mozkem	11/81	засесть у кого-то в голове, не выходить у кого-то из головы
9	vrtět hlavou nad něčím	3	качать головой над чем- то
0/2	(v)sázet/vsadit na něco (svou) hlavu	23/1	давать/дать голову на отсечение
0	vtlouct někomu do hlavy	4/133	вбить/вбивать кому-то что-то в голову
50/0	vyhnat/vytlouct někomu něco z hlavy/z palice	1	вышибить у кого-то что- то из головы
38	vykouřit se někomu z hlavy	2	выветриться из памяти у кого-то
9	vylíhnout se v hlavě někoho/někomu	1	родиться в чье-то голове
38/30	vypadnout někomu z hlavy/z paměti	2	вылететь из головы
1	vypočítat něco z hlavy	3	посчитать в уме*
3	vypsát něco na hlavu	1	выкуп за голову

	někoho		
0	vypsat odměnu na hlavu někoho	1	выкуп за голову
177/4	vzít si do hlavy/do palice	4/0	вбить что-то в голову/в башку
21	vzít někoho po hlavě něčím	17	треснуть кого-то по башке
36	vztyčit/zvednout hlavu	167	поднять голову
(76)66	zachovat (si) chladnou hlavu	24	не потерять головы
91/2/2	zamotat někomu (něčím) hlavu/šišku/palici	48	заморочить кому-то чем-то голову
0	zapomenout jednou někde hlavu	2	голова с дыркой
2945/355	zavrtět/zakroutit hlavou	451	мотать головой*
2	zblbnout někomu hlavu	23	сбить с толку
3	zchladit někomu hlavu	6	остудить чей-то пыл
3	zkrátit někoho o hlavu	1	лишить кого-то головы*
3	změřit si někoho od hlavy až k patě	48/56	осматривать кого-то с головы до ног/ с ног до головы
117	ztratit hlavu	336	потерять голову
89	zvedat hlavu	4963	поднимать голову
32/0	dát/srazit hlavy dohromady	0	один ум хорошо, а два лучше

Hlava je na druhém místě podle početnosti frazémů a idiomů v názvech částí lidského těla, obsahuje 175 hesel.

Ruština frazémy a idiomy týkající se **hlavy** nahrazuje částí těla jako: mozek, čelo nebo uši. Heslo *být prázdná hlava* je v ruském jazyce jako *пустоголовый* (př. jméno), často se český V-S nahrazuje samotný adverbialní výraz.

Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 2 945krát: *zavrtět hlavou*; nejméně používaných frazémů je více, v korpusu jsou 0krát: *citovat něco z hlavy*, *dát hlavu/život v sázku za někoho/za něco*, *propadnout (někomu) hlavou*.

Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 4 963krát: *поднимать голову* viz *zvedat hlavu*, nejméně frekventované frazémy, které se vyskytly 0krát: *увязнуть по ушу в чем-то* viz *propadnout (někomu) hlavou*, *разбить на голову* viz *porazit/potřít někoho na hlavu* a další.

Je zřejmé, že hlava patří mezi nejpobulárnější a nejpočetnější animální frazémy a idiomy.

	Jazyk/ jazýček		Язык/язычок
0/0	brousit si o někoho/na někom jazyk	339/0	язвить кому-то, точить язык об кого-то*
1/0	dát si jazyk na zámek/řetěz	0	закрыть рот на замок*
0	dělat něco s vyplazeným jazykem	0	язык на плече от (усталости)*
1	držet jazyk na uzdě	6	не распускать языка
121	držet jazyk za zuby	124	держат язык за зубами*
32	kousnout se do jazyka	6	прикусить язык
0	letět někam s vyplazeným jazykem	0	бежать с высунутым языком
196	mít to/něco na jazyku	32	(у кого-то что-то) вертится на языке
1	mít něco/někoho pořád na jazyku	18	кто-то что-то не сходит с языка
0	mít na jazyku med a v srdci jed	0	мягко стелет, да жестко спать
0	mít jazyk z hadíc ocásků (spletený)	0	у кого-то змеиный язык*
0/0	mít jazyk na uzdě/řetězu	0	закрыть рот на замок*
1	mít jazyk (až) na vestě	0	положить язык на плечо
1	mít hbitý/hbitej jazyk	0	иметь подвешенный язык*
0/0	mít chlupej/chlupatej/mlsný/mlsnej jazyk	0	быть придирчивый в еде*
1/0	mít jedovatý/jedovatej/ještěřčí jazyk/jazýček	0	иметь ядовитый язык*
0	mít líný/línej jazyk	4	быть молчуном*
0/0	mít nabroušený/proříznutý jazyk	2	быть остроязыкий*
2	mít ostrý/(v)ostrej jazyk	2	быть остроязыкий*
1	mít přirostlý/přirostlej jazyk	0/0	у кого-то язык прирос, прилип*
0	mít s někým společný jazyk	10	найти с кем-то общий язык

0/0	mít špičatý/špičatej/zlý/zlej jazyk	293/9	у кого-то злой/поганый язык
0	mít těžký/těžkej jazyk	25	еле ворочать языком
1	mít jazykem (pořád)	47/22	чесать языком, молотить языком
1/18/4	mluvit společným/stejným/jedním jazykem	59	говорить с кем-то на одном языке
0	mluvit, co (mu) slina na jazyk přinese	0	говорить/болтать, что в голову/на ум придет
0	mocet si jazyk mluvit	0	вон из кожи лезть
0	najít s někým společný jazyk	10	найти общий язык с кем-то
0	nepřekousnout si jazyk	13	язык сломать
1	oblomit si jazyk	0	язык себе сломать*
0	jen si omočit jazyk	0	горло промочить*
0/0	otřít/otírat si o někoho/něco jazyk	37	поливать кого-то грязью
1	převalovat něco na jazyku	380/22	смаковать, у кого-то язык заплетается
0	přiběhnout s jazykem na vestě	0	прибежать с высунутым языком
0	přijít někomu na jazyk	17	сорваться с языка
0	přiletět s vyplazeným jazykem	0	прибежать с высунутым языком
0	pustit si jazyk na špacír	0/1	дать волю языку, распустить язык
11	rozvázat někomu jazyk	19	развязать кому-то язык
2	sekat jazykem	20	сказать, как отрезать*
13	šlapat si na jazyk	234	картавить*
0	třepit si jazyk	30	перемывать косточки, у кого-то чуть язык не отваливается
0	udělat si na jazyku uzel	13	язык сломаешь
1	válet něco na jazyku	48	распробовать*
0	sotva vládnout jazykem	0	еле/едва языком ворочить

5	vypláznout jazyk na někoho	0	показать кому-то язык*
6/6	zlámat si/zlomit si jazyk na něčem	0	чуть язык не сломать
1/2	být jazýčkem na vahách/váze	1	перевесить чашу весов
0/2	mít chlupej/chlupatej/mlsný/mlsnej jazýček	7	быть гурманом
0	mít ostrý jazýček	2	быть остроязыкий

Počet IF **jazyk** je 45 + 2 jazýček. Výrazný rozdíl nahrazování jinými částmi těla v ruských IF se moc často nevyskytovalo.

Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 196krát: *mít to/něco na jazyku*; nejméně používaných frazémů je více, v korpusu jsou 0krát: *brousit si o někoho/na někom jazyk, dělat něco s vyplazeným jazykem, letět někam s vyplazeným jazykem, mít na jazyku med a v srdci jed*.

Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 380krát: *смаковать viz převалovat něco на jazyку*; nejméně frekventované frazémy, které se vyskytly 0krát: *язык на плече от усталости viz dělat něco s vyplazeným jazykem, бежать с высунутым языком viz letět někam s vyplazeným jazykem* a další.

Frazémy a idiomy spojené s jazykem se v korpusech vyskytují málo.

	Krk/šije		Шея
2	bát se o krk	1/2	бояться за/(потерять) голову*
5	brát někoho kolem krku	3	броситься на шею
205	být/bejt někomu na krku	34	повесить (что-то, кого-то) на шею
11/0	být/bejt/vězet v něčem (až) po krk	0	увязнуть в чем-то по уши
0/0	být/bejt/ vězet po krk v dluzích	0	быть по уши в долгах
0	být/bejt z krku	2	гора с плеч свалилась
6/10	срát/strkat někomu něco do krku	3215	совать что-то кому-то
139	dát na něco krk	1	дать/давать голову на отсечение
6	dát za někoho/něco krk	2	ручаться за кого-то/ что-то головой

4	dostat něco/někoho z krku	203	у кого-то на шее кто-то/что-то
0	házet něco do krku	4	глотать взахлеб
67/8	hodit/házet někomu něco/někoho na krk	203	у кого-то на шее кто-то/что-то
82	lézt někomu krkem	2	сидеть у кого-то в печенках, в горло не лезет (o jídle)
524	mít něco/někoho na krku	203	у кого-то на шее кто-то/что-то
524	mít něco na krku	0/3	у кого-то за плечами столько лет, на кого-то/что-то взвалили
246	mít něco/někoho po krk	0	иметь чего-то по горло
124	mít někoho/něco z krku	2	гора с плеч свалилась
1	mít v krku knedlík	69/0	гнусавить, говорить через нос
0	mít krk mezi rameny	0	родиться в рубашке*
0	moc si krk vykroutit (zvědavostí)	4	свернуть шею от любопытства*
0/1	nasadit/nastavovat za někoho/něco (vlastní) krk	5/38	рисковать собственной шкурой, головой
42	natahovat krk	16	вытянуть шею*
15	nechat někomu/ něco na krku	34	повесить (что-то, кого-то) на шею
39	padnout někomu/si kolem krku	3	броситься на шею*
8/54	podřezat/podříznout někomu krk	4	перерезать кому-то глотку
2	poslat někomu někoho/něco na krk	203	у кого-то на шее кто-то/что-то
73	pověsit někomu něco/někoho na krk	203	у кого-то на шее кто-то/что-то
73	pověsit se někomu na krk	23	сидеть на шее у кого-то
1	přijít někomu na krk	0	лишнее бремено*
0	připravit někoho o krk	4	лишить жизни кого-то
3	riskovat (vlastní) krk	38	рисковать головой

11	skočit někomu na krk	0	схватить кого-то за шею*
0	spadnout do něčeho až po krk	0	увязнуть в чем-то по уши
0	šlápnout někomu na krk	1	скрутить шею*
27	uvázat někomu někoho/si někoho na krk	203	у кого-то на шее кто-то/что-то
35	viset někomu na krku	3	сидеть на чье-то шее
80	vrhnout se někomu kolem krku	3	броситься на шею*
0/0	vsadit/sázet/za to krk	1/23	дать/давать голову на отсечение
46	vzít někoho kolem krku	3	броситься на шею
0	vzít si na krk chomout	0	одеть хомут на шею*
0	zachránit holý krk	7	спасти свою шкуру*
88	zakroutit někomu krkem	4	свернуть кому-то шею
0	zapadnout do něčeho (až) po krk	0	увязнуть в чем-то по уши*
7	zlomit si/někomu krk	40/4	сломаť, свернуть шею
33	zůstat někomu na krku	34	повесить (что-то, кого-то) на шею
2	živit několik (hladových) krků	0	прокормить голодные рты
0	mít hrdou šíji	0	смотреть с висока на что-то*
0	mít tuhou šíji	0	иметь упрямую голову*
1	sklonit před někým šíji	36	склонить голову (перед кем-то)*

IF **krk** se objevuje 34 mezi názvy částí lidského těla + 3krát **šíje**. V ruských IF na rozdíl od českých místo **krku** se také používá k označení hlava: *vsadit/sázet/za to krk – дать/давать голову на отсечение* nebo uši: *zapadnout do něčeho (až) po krk – увязнуть в чем-то по уши*.

Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazémy se vyskytly 524krát: *mít něco/někoho na krku, mít něco na krku*; nejméně používaných frazémů je více, v korpusu jsou 0krát: *být/bejt/ vězet po krk v dluzích, být/bejt z krku, házet něco do krku*.

Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 3 215krát: *совать что-то кому-то* jako překlad frazému *cpát/strkat někomu něco do krku*, nejméně frekventované frazémy, které se vyskytly 0krát: *увязнуть в чем-то по ушам viz být/bejt/ vězet v něčem (až) po krk, быть по ушам в долгах viz být/bejt/ vězet po krk v dluzích* a další.

	Nos/rypák/frňák/ čumák		Нос/шнобель
2	bručet si něco pod nos	33	бурчать себе под нос*
19	dát někomu nos	1	здать взбучку кому-то
37/0	dát někomu do nosu/ po nose	1	дать кому-то в нос
0	dát si / dávat si do nosu/lebedy/ mouly	861/317/1 36	пировать, угощаться, обжираться
0/0/3/0	dát/dávat/přinést/přinášet někomu něco až pod nos	2/6/15/5	подать/подавать/принест и/поднести что-то кому-то на блюдечке
2/11	dělat/ udělat na někoho dlouhý/dlouhej nos	1/35	показать кому-то длинный нос, сделать кому-то нос
26/0/15/0	dloubat se/ rejpat se/ š'ourat se/ škrabat se v nose	11/83	плевать в потолок, ковырять(ся) в носу
5	dostat do nosu (od někoho)	1	дать кому-то в нос
1	dostat po nose	1	дать кому-то в нос
3	dostat nos od někoho	1	здать взбучку кому-то
0	dostat všechno až pod nos	2/6/15/5	подать/подавать/принест и/поднести что-то кому-то на блюдечке
2	chodit s nosem vzhůru	0/121	ходить с задраным носом, задирать нос
18/8/1	chytit se/chytnout se/popadnout se za nos/rypák	20	схватиться за голову
2	jít za nosem	102/2	идти по следу, руководиться инстинктом
2/0	jít rovnou/rovně za nosem	1	идти прямо никуда не сворачивая
2/1/0/0	krčit/pokrčit nos/nosem nad něčím	66	морщить нос
14/16	mávat/zamávat někomu něčím před nosem	1	ткнуть под нос
0	mávat někomu před nosem	74	погрозить кулаком

	pěstí		
0	mít bramboru místo nosu	18	(иметь) нос картошкой
7	mít nos na něco	2	иметь нюх на что-то
0	mít na nosu svíčku	0	иметь сосульки под носом
0	mít cyranovský nos	0	у кого-то греческий нос
6	mít (na něco) dobrý/dobřej nos	2	иметь хороший нюх на что-либо
2	mít napsáno na nose	28	на лбу написано у кого-то
3/0/1	mít nos nahoru/vysoko/vzhůru	121	задирать нос
26	mít něco (rovnou) u nosu	1	иметь что-то под носом
1	natáhnout nos	1/35	обидчивость сморщить нос, разочарование повесить нос
33	nejít někomu pod nos	14/12	быть не по вкусу кому-то/ не по нутру
0	nevidět (něco) pro nos	1	не видеть что-либо у себя под носом
0	nevydělat (si) (ani) na suché/suchý z nosu	0	не заработать ни крошки*
1/0/3	nosit nos nahoru/vysoko/vzhůru	121	задирать нос
0	nevystrčit nos ze dveří	10	не высовывать нос из чего-то*
0/0	odejít/odtáhnout s dlouhým nosem	60	остаться с носом
0/0	odejít/odtáhnout s nataženým/zdviženým nosem	0	уйти с оскорбленным видом
13/2	ohrnovat/ohrnout nad něčím/někým nos/pysk	18	воротить нос от чего-то
0/0	otloukat/otlouct někomu něco o nos	56	тыкать носом кого-то во что-то
1	popadnout se za nos	20	схватиться за голову
8	poškrábat se na nose	168	почесать затылок
0	poznat někomu něco na nose	28/31	на лбу написано что-то у кого-то/ по глазам (бестыжим) видно

5	praštit někoho přes nos	1	в нос ударило*
0	prohrát nos mezi očima	0/0	проиграть/пропить последние штаны*
0	proklouznout někomu před nosem	0	проскочить у кого-то под (перед) носом
1	propít nos mezi očima	0	пропить последние штаны
12	přelítnout někomu přes nos	2	кошка пробежала между кем-то*
6	psát nosem	4	писать носом*
0	psát nosem po rukávě	1	вытирать рукавом нос*
1	rýt/rejt nosem v něčem	5	уткнуться носом во что-то
4	sebrat někomu něco před nosem	6/0	увести/сташить из-под носа у кого-то
51	strčit/strkat někomu něco pod nos	93	сунуть (сувать) кому-то что-то под нос
440	strkat nos do něčeho/všeho	59	совать свой нос во что-то/во все (в чужие дела)
4	škrábat se na nose	168	почесать затылок*
41	tahat někoho za nos	150/308	водить кого-то за нос/морочить кому-то голову
	udělat na někoho dlouhý/dlouhej nos	1/35	показать кому-то длинный нос, сделать кому-то нос
7	ujet někomu před nosem	0	уехать перед носом*
4	upadnout na nos	0	удариться носом
1/5	upřít někomu nos mezi očima	2/382	соврет – недорого возьмет/ отпираться
27	věšet někomu na nos něco/že	18	вешать лапшу на уши
6	vidět někomu na nose	3	читать по глазам
104	vodit někoho za nos	150	водить кого-то за нос
1	vyčíst někomu i nos mezi očima	0/9	цепляться к (по) каждому пустяку/придираться к кому-то по пустякам
1	vzít se za nos	20	схватиться за голову

0/13	vzít /vyfouknout někomu něco před nosem	0/6	увести/стащить из- под носа у кого-то
6	zamávat někomu něčím pod nosem	74	погрозить кулаком
0	zapřít (někomu) i nos mezi očima	2/382	соврет – недорого возьмет/ отпираться
0	závidět někomu i nos mezi očima	10	глаза завидущие
14	zavřít někomu (něco) před nosem	0	закрыть у кого-то что-то перед носом*
0	zdvíhat nos vysoko	121	задирать нос
3	zvednout nos	3	задрать нос
0	dát se do rypáku	19; 2/3/2/4	уплетать за обе щеки; !жрать/есть до отвала/в три горла
0/0/0/0	dát někomu přes rypák/do rypáku/po čumáku/přes čumák	1/34	дать/надавать кому-то по морде
0/0/0/0	dostat přes rypák/do rypáku/po čumáku/přes čumák	1/34	дать/надавать кому-то по морде
1	chytnout se za rypák	20	схватиться за голову
0	strkat do něčeho rypák	59	совать куда-то свой нос
0/0	dát někomu po/do frňáku	1/34	дать/надавать кому-то по морде
0/0	dostat přes frňák/ do frňáku	1/34	дать/надавать кому-то по морде
2	rozbít někomu frňák	1/34	дать/надавать кому-то по морде
0	strkat do něčeho frňák	59	совать куда-то свой нос

Nos patří mezi nejnápadnější a stejně tak mezi nejpoužívanější frazémy a idiomy, v animální frazeologii jsou 65krát.

Jako další hovorové variace **nosu** jsou **rypák**, **frňák** a **čumák**.

Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 440krát: *strkat nos do něčeho/všeho*; nejméně používaných frazémů je více, v korpusu jsou 0krát: *dát si / dávat si do nosu/lebedy/ mouly, dát/dávat/přinášet někomu něco až pod nos, dostat všechno až pod nos*.

Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 861krát: *норовать* překlad frazému/idiomu *dát si / dávat si do nosu/lebedy/ mouly*, nejméně frekventované frazémy, které se vyskytly 0krát: *иметь сосульку под носом viz mít na nosu svíčku, у кого-то греческий нос viz mít cyranovský nos* a další.

	Obličej/tvář(e)		Лицо
3/24	dělat/udělat obličej	5	раскрыть рот от удивления*
2/0	dělat/udělat(na někoho/na něco) kyselý obličej	5/0	сделать/состряпать кислую мину
0	hořet v obličej	10	лицо у кого-то горит
0	lhát někomu do obličeje	0/0	лгать/врать кому-то в лицо
0	mít vyzáblý obličej	0/0	иметь исхудавшее/осупшее лицо*
1	planout v obličej	10	лицо у кого-то горит
39	protáhnout obličej	5	раскрыть рот от удивления
3	rozjasnit obličej	0	расцвести перед кем-то
0	říct někomu něco do obličeje	21	сказать что-то кому-то в лицо
7/7	smát se/vysmát se někomu do obličeje	19/18	(рас)смеяться кому-то в лицо
0	ukázat někomu vlídný obličej	3	проявить благосклонность
18/3	dělat obličeje/obličej	39/17	воротить нос, морду
1/3	brát/vzít na sebe tvář něčeho/někoho	0/186	внушать доверие видом, гримасничать*
1	hledět v tvář někomu/něčemu	0	смотреть (опасности) в лицо*
0/0	hořet/planout v tváři	10	лицо у кого-то горит*
1	mít napsáno/vepsáno na/ve tváři	14	на лице написано (у кого-то что-то)
13	mít dvojí tvář	81	быть двуличный
1	mít kamennou tvář	9	сделать каменное лицо*
2/34	naplivat/plivnout někomu do tváře	56	плюнуть кому-то в лицо*
0	nasadit úřední tvář	2	сделать серьезный вид*
2	nasadit vážnou tvář	2	сделать серьезный вид*
0/0	nasadit vlídnou/prívětivou	0	расцвести перед кем-то*

	tvář		
0	neztratit tvář	17	не потерять своего лица/свое лицо
1	odvrátit od něčeho/někoho svou tvář	1/1	отвернуть голову, ворочить нос*
5	padnout před někým na tvář	448	упасть на колена перед кем-то*
119	pohlédnout něčemu do tváře	511	смотреть в глаза чему-то/кому-то
0	postavit se tváří v tvář něčemu/někomu	196	прямо смотреть в лицо кому-то/чему-то
17	rozjasnit tvář	0	расцвети перед кем-то*
0/1	říct/prohlásit něco s nevinnou tváří	0	сказать что-то с невинным лицом*
0	skrývat (svou) pravou tvář	1	скрывать свое истинное лицо
41	stanout tváří v tvář něčemu/někomu	50/22/71	столкнуться/очутиться /встретиться лицом к лицу (с чем-то/кем-то)*
0	stanout před tváří boží	0	стоять пред ликом Божим*
130	stát tváří v tvář něčemu/někomu	2	стоять перед лицом чего-то
3	ukázat někomu vlídnou tvář	3	проявить благосклонность
12/6	ukázat/odhalit (někomu svou pravou) tvář	7	показать свое истинное лицо
13/4	vidět někoho/setkat se s někým tváří v tvář	94	смотреть в упор*
1	vmést někomu něco do tváře	13	сказать что-то в лицо*
2	zachmuřit tvář	2	сморщить лицо
6/3	zachovat/zachovávat kamennou tvář	9	сделать каменное лицо
8	zachránit (si) tvář něčím	3	не упасть в грязь лицом
56	ztratit tvář	59/6	потерять лицо/достоинство*
0/0	vidět kolem sebe/někde	13	видеть (вокруг себя)

	самé známé tváře		знакомые лица
<p>Celkový počet frazémů a idiomů obličej je 12 v dílech slovníků české frazeologie a idiomatiky – výrazy slovesné. Tvář tady má 7 IF. V přeložených cizojazyčných ruských ekvivalentech oči, nos nebo i pohled, nahrazují české frazémy a idiomy, týkající se obličej/tváře.</p> <p>Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 130krát: <i>stát tváří v tvář něčemu/někomu</i>; nejméně používaných frazémů je více, v korpusu jsou 0krát: <i>hořet v obličej, lhát někomu do obličej, mít vyzábly obličej</i> a další.</p> <p>Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v tabulce 511krát: <i>pohlédnout něčemu do tváře viz pohlédnout něčemu do tváře</i>; nejméně frekventované frazémy, které se vyskytly 0krát: <i>лгать/врать кому-то в лицо viz lhát někomu do obličej, иметь исхудавшее/осунутое лицо viz mít vyzábly obličej</i>.</p>			

	Obočí		Брови
30/103	vraštit/svraštit obočí	156	хмурить брови
14/108/10 9	vytáhnout/povytáhnout/zvednout (nad něčím) obočí	19/6	поднять/приподнять бровь
<p>Ve slovnících české frazeologie a idiomatiky frazeologismů v dílu – výrazy slovesné se výraz obočí vyskytl v počtu 3, ruské ekvivalenty jsou totožné s českými příklady.</p> <p>Celkem v češtině: nejfrekventovanější frazém se vyskytl 109krát: <i>zvednout (nad něčím) obočí</i>; nejméně používaný frazém je v tabulce 30krát: <i>vraštit obočí</i>.</p> <p>Celkem v ruštině: nejfrekventovanější frazém na rozdíl od češtiny je v korpusu 156krát: <i>хмурить брови viz vraštit/svraštit obočí</i>, nejméně frekventovaný frazém je 19krát v korpusu: <i>поднять бровь viz vytáhnout (nad něčím) obočí</i>.</p>			

	Oči/očko/oko		Глаза/глазок/глаз
1/1	mít prasečí očička/očka/vočička/vočka	1	у кого-то пороссячи глаза*
1/0/5	dívat se na/koukat na/pozorovat někoho po očku	1	смотреть на кого-то краем глаза*
0	házet po někom očkem/vočkem/očima/voči ma	1	строить глазки кому-то
1	hodit po někom očkem/vočkem	27/2	стрелять глазами (в чью-то сторону)/ скосить глаза на кого-то

0/1,0/1	mrknout/podívat se na někoho, po někom po očku/vočku	78	подмигнуть кому-то
0/0	střelit/střílet očkem po někom	33	стрельнуть глазом*
0	být na jedno oko slepý/bejt na jedno voko slepej a na druhé/druhý nevidět	2	быть слепым на оба глаза*
0/6	být viditelný/být vidět pouhým okem	4	видеть невооруженным глазом*
0/0	dělat/udělat něco (jen) na oko/voko	0/3	сделать что-то понарошку/для вида
0/0	dělat něco (jen tak) od/podle oka nebo dělat (jen tak) vod/podle voka	1	делать что-то на глазок/глаз
0/0/0	dohlédnout někam pouhým/holým/prostým okem	4	видеть невооруженным глазом
9/5	hodit okem/vokem/pohledem po někom	2/1	скосить глаза на кого-то/что-то; стрельнуть взглядом в чью-то сторону
18	lahodit oku	206	радовать глаз
15	mít oko/voko	1/2;1,3	иметь хороший/верный глаз; иметь хороший глазомер, глаз как у орла
6	mít na něco oko/voko	0	иметь наметанный глаз
0	mít oko/voko/oči/voči z Kašparovy krávy	0;1	иметь глаза не на том месте; где у тебя глаза?
0	mít u někoho (dobré) oko/ (dobrý) voko	1	быть у кого-то на хорошем счету
0	mít to/něco v oku/ve voku	30	иметь наметанный глаз
3	mít dobré oko/dobrý voko	4	иметь хороший вкус*
0	mít špatné oko/špatný voko	0	у кого-то не развит глазомер*
0/2	mrsknout/šlehnout po někom/něčem okem/vokem	83	оценить взглядом*
4	ani okem (přitom) nemrknout nebo ani	10	(и) глазом не моргнуть

	nemrknout		
0	ani okem o něco nezavadit	12	даже не взглянуть
2/43/6/0	nezavřít/nezamhouřit oka (celou noc) nebo ani oka nezamhouřit/nezavřít	6	не сомкнуть глаз
275	padnout někomu do oka/voka	512	приглянуться кому-то
0	podívat se na někoho po oku	78	подмигнуть кому-то
1	podívat se na něco/někoho (jen) jedním okem/vokem	0	посмотреть укроткой*
2/82	promnout si oko/voko/oči/voči	70	тереть глаза
54/9/5	přimhouřit/přivřít/zavřít (nad něčím) (jedno) oko/voko	360/3	закрыть глаза на что-то, помотреть на что-то сквозь пальцы
3	rozeznat něco (prostým/pouhým) okem	4	видеть невооруженным глазом*
4	sledovat něco jedním okem/vokem	2/0	следить за чем-то/кем-то одним глазом/вполглаза
1	spát na jedno oko/voko	6	спать вполглаза*
0	spát (jen) na půl oka	6	спать вполглаза*
14	šlápnout někomu na kuří oko/voko	2/6	наступить кому-то на мозоль/насыпать соль на рану
1	udělat si u někoho (dobré) oko/(dobrý) voko	1	быть у кого-то на хорошем счету*
0	udělat si u někoho špatné oko/špatný voko	10/19	потерять имя, честь
12	vypadnout z oka někomu	1	походить как две капли воды*
17/0/0	vidět někam pouhým/holým/prostým okem	4	видеть невооруженным глазом
1	zalahodit oku	206	радовать глаз
50	zamhouřit oko/voko/oči/voči	236	щурить глаза
50	zamhouřit nad něčím (jedno) oko/voko	360/3	закрыть глаза на что-то, помотреть на что-то

			сквозь пальцы
0	bát se pohlédnout pravdě do očí	0	бояться посмотреть правде в глаза
114	bít (moc) do očí/vočí	1634/141; 0	бросаться в глаза/бить в глаза; резать глаз(а)
18/8	blýsknout/blýskat očima (po někom) nebo blejsknout/blejskat očima (po někom)	10	обжигать взглядом*
0	brousit očima (po někom/něčem)	21	сверлить взглядом
302	být/bejt někomu na očích/vočích	1	не спускать кого-то/что-то с глаз
7/3	být někomu stale/pořád na očích nebo bejt někomu pořád na vočích	1/0	быть постоянно на виду/на глазах у кого-то
128	být/bejt někomu z očí/vočí	0	не попадаться кому-то на глаза
0	být na obě oči slepý nebo bejt na vobě voči slepej	4	быть как слепой
0	být špatný na oči nebo bejt špatnej na voči	0	иметь плохое зрение*
0/13	číst někomu něco na/v očích	3	читать по глазам
11	číst někomu něco z očí	2	угадывать по глазам
6	dělat/udělat na někoho očí/voči	34	(со)строить глазки (кому – то)
0/0/0	dělat (na někoho) zamilované/sladké/májové oči nebo dělat (na někoho) zamilovaný/sladký/májový voči	16	смотреть на кого-то влюбленными глазами
0	dělat zlé oči/zlý oči	1	быть предметом зависти; вызывать неприязнь у кого-то
138	dívat se/podívat se na něco/někoho očima někoho	87,3	войти в положение, побыть в чье-то шкуре
5/1	dívat se/hledět na něco/někoho jinýma očima	4	смотреть на что-то другими глазами
4	dívat se na něco/někoho	3	посмотреть другим

	novýma očima		глазами*
0	dívat se na něco/někoho okouzlenýma očima	4	смотреть на кого-то как зачарованный
1/3	dívat se/podívat se na něco střízlivýma očima	1/0	смотреть/посмотреть трезво на что-то
0/0	sotva držet/nemocť udržet oči (otevřené)/víčka	1	хоть спички в глаза вставляй*
0/0	házet/sypat někomu prach do očí	6	бросать пыль в глаза
3/6/4	hladit/pohladit/laskat někoho očima	0/4	согреть/приласкать кого-то взглядом
47	hledat někoho/něco očima	36	искать кого-то глазами*
42	hltnat někoho/něco očima/očima/pohledem	1	съесть кого-то что-то взглядом*
2	chodit s otevřenýma očima/votevřenejma vočima	133	держатъ ухо востро
0	jednat (s někým) z očí do očí	15/14	поговорить откровенно/ с глазу на глаз
2	jezdit očima/vočima po něčem	4	скользить по кому-то взглядом
19	jít někomu z očí/vočí	1/0	уходить/убираться с чьих-то глаз (долой)
0	jít kam [ho] oči vedou	29	идти куда глаза глядят
1	klesnout v očích někoho	6	упасть в чьих-то глазах
7	klidit se někomu z očí/vočí	0	убраться с глаз долой
57/309	klopit/sklopit oči	28,100	опустить глаза, смотреть в землю*
1	klouzat po něčem/někom očima/vočima	4	скользить по кому-то взглядом
26	koukat někomu z očí/vočí	31	по глазам видно (что)
71/71	koulet/zakoulet očima/vočima	78	вращать глазами*
32	kulit oči/voči (na něco/na někoho/nad něčím/nad někým)	222/61	таращить/пялить глаза
4	laskat někoho očima	0/4	согреть/приласкать кого-то взглядом

12	lhát někomu do oči/vočí	3/1	лгать/врать кому-то в глаза
4/5	loupat/loupnout po někom očima/vočima	0;2	свернуть на кого-то глаза; обжечь кого-то взглядом
22/13/4	měřit si/změřit si/přeměřit si někoho očima	3	оценить кого-то взглядом
175/65	mhouřit se/zamhouřit oči/voči/oko/voko	236	щурить глаза*
248	mít něco/někoho (pořád) na očích/vočích	1	не спускать глаз кого-то/что-то с глаз
9	mít oči/voči pro někoho/něco	294	не сводить глаз с кого-то/чего-то
424	mít něco (stále) před očima/vočima	2	иметь что-то постоянно перед глазами
190	mít v očích něco	2	иметь что-то в глазах
19	mít někoho z oči/vočí	1/0	уходить/убраться с чьих-то глаз (долгой)
9	mít oči/voči navrch hlavy	1/13/0/30	глаза из орбит/на лоб лезут/полезли (у кого-то)
0	mít oči zaslepené mamonem	0	быть ослепленным богатством*
0	mít oči plné rýmy	0	иметь простывшие глаза
6	mít oči v sloup	377;24	закатывать глаза; возводить глаза к небу
45	mít v očích slzy	0	слеза наварачивается*
25	mít oči plné slz	99	глаза полные слез
8	mít oči/voči na stopkách/šťopkách	79,4	смотреть во все глаза;!быть на чеку
1	mít oči k vidění a uši k slyšení	0	глаза даны человеку, чтобы видеть, а уши, чтобы слышать
1	mít čtyři oči/štyry voči	0	иметь четыре глаза*
6	mít dobré oči/dobré voči	0	иметь глаза как у орла*
1	mít hladové oči/hladový oči	2	смотреть голодными глазами (на что-то/на кого-то)
2	mít (už) malé oči/malý	66	глаза слипаются (у кого-то)

	voči		то)
0	mít nepřítomné oči	45	витать в облаках*
42/49	mít oči otevřené/otevřené oči nebo mít voči otevřené	4,133	быть на чеку, держать ухо востро
1	mít rybí oči	5	(иметь) леденящий взгляд*
1	mít sametové oči	0	иметь ласковые глаза*
0	mít těžké oči	66	глаза слипаются у кого-то
34	mít velké oči/velký voči	10;20	глаза завидующие; переоценить свои силы
0	mít obě oči zavřené	7	закрывать на что-то глаза*
0	mít oči a nevidět	0;22	где у тебя глаза?; разуй глаза
0	mít oči/voči šejdrem	144	косоглазый*
4	mít oči/voči (vpředu) i vzadu	1	иметь глаза на затылке
11	mít oči/voči všude	0	от чьего-то (всевидящего) глаза ничто не укроется
55/82	mnout/promnout si oči/voči/oko/voko	2/70	мять/тереть глаза*
0/0	mocet na něčem/někom něchat oči/voči nebo mocet na něčem/někom oči/voči nechati	0	смотреть замороженными глазами на кого-то*
0	mocet se někomu podívat/někomu pohlédnout do oči/vočí	1	смочь прямо посмотреть кому-то в глаза
0	mocet si oči vykukat	0	все глаза проглядеть*
0	mocet si oči/voči vyplakat	0,0	выплакать себе глаза, прореветь все глаза
12/9	mžourat/zamžourat očima	236	щурить глаза*
1/16	napnout/napínat oči/zrak	1/53	напрячь/напрягать зрение/глаза
0/12/1	nejít/nechodit/nelézt někomu na oči/voči	15	не показываться кому-то на глаза

1	nemít pro někoho oči/voči	1686	игнорировать*
0	nemoct od něčeho/někoho oči/voči odtrhnout/vodtrhnout	4	не мочь отвести глаза (взгляд) от кого-то/чего-то*
0	nemoct někomu přijít na oči/voči	0	не хотеть попадаться на глаза кому-то
0	nemoct udržet oči/voči	0/0	глаза закрываются/слипаются у кого-то
6	nesmět někomu na oči/voči	0/4	не сметь попадаться/показываться кому-то на глаза
92	nespouštět oči/nespustit oka z někoho/něčeho	390/294	не спускать/не сводить глаз с кого-то/ с чего-то
76	nespouštět/nespustit někoho/něco z oči/voči	25/2	не упускать кого-то/что-то из вида/из поля зрения
0/3	netroufat si/ bát se (přijít) někomu na oči/voči	0/2	бояться попасться/попадаться кому-то на глаза
0	nevědět kam s očima/vočima	10	не знать куда глаза девать
137/0	nevěřit/nemoct uvěřit svým očím/svým vočím/vlastním vočím/svému zraku	144/15	не верить своим/собственным глазам
6	nevidět na oči/voči	1	не продирать глаза
4	pro (samé) oči/voči nevidět	5/1; 22	ты что, ослеп/слепой?; !разуй глаза
0	div si oči/voči nevykoukat	0	все глаза проглядеть
0	div si oči nevyplakat	0	все глаза прореветь
21	obracet/obrátit oči v sloup	377;24	закатить глаза; возвести глаза к небу
5	obrátit na někoho oči viz upřít na někoho oči	44	упереться взглядом в кого-то
8	obrátit oči k nebi	377	закатить глаза*
1420	otevřít/otvírat někomu oči/voči	3/82	открыть/открывать кому-то глаза (на что-то/на кого-то)
0/0	otevřít/otvírat nad něčím oči nebo vtevírat/votvírat	29	раскрывать глаза

	nad něčím voči		
1163	otvírat oči/votvírat voči (dokořán)	42;29	(с)делать большие глаза; !вытаращить глаза
0	pást se na něčem/někom očima/vočima/pohledem	0;171;57/38	смотреть торжествующим взглядом; !злорадствовать; любоваться/наслаждаться видом чего-то
0	pást po něčem/někom očima/vočima	160,49	!пасти кого-то, следить глазами за кем-то*
0	píchat někoho očima	0	уколоть кого-то взглядом*
3	podívat se na něco střízlivýma očima viz dívat se na to/něco střízlivě	1	смотреть трезво на что-то
6	pohladit někoho očima viz hladit/pohladit někoho očima	0/4	согреть/приласкать кого-то взглядом
47	poulit oči/voči (na něco/někoho)	29/28	вытаращить/выпучить глаза*
10	poznat někomu něco na očích/vočích	3	читать что-то по глазам
14	pozvednout oči/zraky k někomu/něčemu	359/0	поднимать глаза на кого-то; обратить (свой) взгляд на что-то/на кого-то
25/10/0	probodávat někoho/probodnout někoho/zabodávat se do někoho očima	0	пронзить кого-то взглядом
6	promluvit si s někým mezi čtyřma očima/štyrma vočima	14	поговорить с глазу на глаз
91	protřít si oči	7	протереть глаза*
91	protřít někomu oči	169	открывать кому-то глаза*
91	protřít jim oči/zrak	0/0	прогулять/промотать деньги
15/0	provrtávat někoho/zavrtávat se do někoho očima/vočima	14	сверлить глазами (кого-то)*

46/97	přejet/přelétnout něco očima	0	пробежаться по чему-то взглядом/глазами*
61	přesvědčit se (o něčem) na vlastní oči/voči	7	убеждаться собственными глазами
0	přibíjet někoho očima k zemi	0	прибить взглядом к земле*
17	pustit někoho z očí/voči	17	выпустить кого-то/что-то из поля зрения; (забыть на минуту о ком-то)
0	růst (někomu) před očima/vočima	42	расти(прямо) на глазах
0/24	říct/říkat někomu něco do očí/voči/obličej	13	сказать кому-то что-то в глаза
0	říct někomu něco mezi čtyřma očima/štyrma vočima	14	поговорить с глазу на глаз*
4	scházet někomu před očima	55	таять на глазах
309	sklopit oči viz klopit oči	28,100	опустить глаза, смотреть в землю
0/0	sledovat/pozorovat něco/někoho s vyvalenýma/vykulenýma očima/vočima	0	следить за чем-то с выпученными глазами*
31/15	smát se/vysmát se někomu do očí/voči/obličej	19	(рас)смеяться кому-то в лицо
6	spát s otevřenýma očima/votevřenejma vočima	32	спать с открытыми глазами
1	spát jen na půl oka	6	спать вполглаза
0	stavět se někomu do očí/voči (nějak/nějaký)	579	притворяться кем-то (перед кем-то)
5	stavět někomu něco před oči	0/14	колоть глаза чем-то (кому-то); тыкать в глаза (что-то; чему-то; кому-то)
7	stoupnout (něčím) v něčích očích	0/8	вырасти/подниматься в чьих-то глазах
3/0/0/0	střelit/střílet po někom očima/okem /pohledem	0/0/0/0	стрельнуть/стрелять взглядом/глазами в чью-то сторону

2	svítit očima/vočima	2	у кого-то глаза светятся
6	svlékat někoho očima viz svlékat někoho pohledem	3	раздевать кого-то глазами
4	šlehnout po někom očima viz střelit/střílet po někom očima	0/0/0/0	стрельнуть/стрелять взглядом/глазами в чью- то сторону
42	těkat očima (po něčem) viz těkat pohledem	136	бегать глазами
0	trefit někam i se zavázanýma očima/vočima	0	найти дорогу (куда-то) и с закрытыми глазами
55/223	třeštit/vytřeštit (na něco/někoho) oči/voči	(3)40	(вы)таращить глаза на кого-то/что-то
4	tvrdit někomu něco do očí/vočí	0/0	твердить/ что-то глядя в глаза*
0/0/0/0/0/ 0	udělat/dělat něco pro krásné oči/krásný voči/modré oči/modrý oči někoho nebo udělat/dělat něco kvůli krásným/krasnejm očím/vočím někoho	(0)0;30	(с)делать что-то ради чьих-то прекрасных глаз; ! за красивые глаза
24	udělat něco před očima/zraky někoho/všech	0	сделать что-то на глазах у всех
0	udělat/dělat někomu, co někomu na očích/vočích vidí	0/0/0	угадывать/предупреждать/ исполнять все желания кого-то
19	uhýbat očima (někomu/před někým)	28	избегать взгляда
1	ukázat se někomu na očích/vočích	46	показываться кому-то на глаза*
88/40/5	upřít/upírat/obrátit na něco/někoho oči/pohled/zrak	296	пристально смотреть на кого-то*
0	utkvět na něčem/někom očima/pohledem/zrakem	296	пристально смотреть на кого-то*
3/20/0/0	valit/vyvalit/vyvalovat na něco/na někoho/nad něčím/nad někým oči/voči	13/30	! глаза на лоб лезут/полезли (у кого-то)
0	sotva na oči/voči vidět	66	глаза слипаются (у кого- то)

92/13	vidět/číst někomu něco na/v očích nebo vidět/číst někomu/něco v očích	3	читать что-то по глазам
340/12	vidět něco/někoho na vlastní oči/na vlastní voči/vlastníma očima/vlastníma vočima	33	видеть кого-то/что-то собственными глазами
7	viset na někom/něčem očima/vočima/pohledem	294	не сводить глаз с кого-то/чего-то
3	viset někomu očima na rtech	64;5/0	ловить каждое слово кого-то; смотреть/глядеть в рот кому-то
2	vpíjet se do někoho očima	5	впиться в кого-то глазами*
13/11	vyčíst/číst někomu z očí	2	! угадывать по глазам
1	vyčíst někomu z očí každé přání	0	угадывать каждое желание кого-то
15	vysmát se někomu do očí/voči viz smát se někomu do očí/voči	(18)19	(рас)смеяться кому-то в лицо
2	vyškrabat někomu oči/voči	1	выщарапать глаза (кому-то)
2	vytříť penězům/jim zrak/oči	0	промотать деньги
1	vzít oči do hrsti	0	собрать глаза в кучу
0	zabodávat se do někoho očima	4	пронизывать кого-то взглядом
5/0	zabodnout/zabodávat oči/pohled do někoho	5	впиться в кого-то глазами
4	zalepit někomu oči/voči (něčím)	17	ослепить чем-то*
0/0	zamhouřit/zavřít nad něčím obě oči/vobě voči	20	закрыть на что-то глаза
0	zapírat někomu něco do očí/voči	3/6	лгать/врать (прямо) в глаза*
0	zasvítit očima/vočima	326/136	глаза горят/светятся (у кого-то)
36	zatlačit někomu oči/voči	58	прикрыть веки*
0	zavadit o něco očima viz zavadit o něco/někoho	0	коснуться взглядом

	pohledem		(чего-то)
56	zavírat/zavřít oči/voči před něčím	360	закрывать/закрывать глаза на что-то
0	zavrtávat se do někoho očima viz provrtávat někoho očima/vočima	14	сверлить глазами (кого-то) *
1841	zavřít oči	3	навекы уснуть
13	změřit si někoho očima viz měřit si někoho očima	10/83	измерять/ оценить кого-то взглядом
6/0	zmizet/ztratit se někomu před očima/vočima	12;2/0	потеряться из виду; скрыться из виду/с глаз
180/1	zmizet/zmiznout někomu z očí/vočí	1	уйти с чьих-то глаз (долгой)
107	ztratit někoho z očí/vočí	147	потерять кого-то из виду
107	ztratit se (někomu) z očí viz ztratit někoho z očí	147	потерять кого-то из виду
33	ztrácet se/ scházet (zrovna) před očima nebo ztrácet se (zrovna) před vočima	55	таять на глазах
403	zvednout oči/zrak (k někomu)	2066	поднять глаза на (кого-то)*

IF **oko/oči** jsou nevíce početné, jejich počet je 181 + **očko** 5. Často se české frazémy a idiomy jsou použité ve variantě se zrakem nebo pohledem, stejně tak v ruských ekvivalentech se objevují podobné příklady: *ztratit někoho z očí/vočí - потерять кого-то из виду, zabodávat se do někoho očima viz probodávat někoho pohledem - пронизывать кого-то взглядом.*

Mezi nejfrekventovanější české IF patří: *zavřít oči*, který se v korpusu našel 1 841krát, 0krát, tedy nejméně frekventované frazémy/idiomy jsou: *mít obě oči zavřené, udělat/dělat něco pro krásné oči/krásný voči/modré oči/modrý oči někoho nebo udělat/dělat něco kvůli krásným/krasnejm očím/vočím někoho* a další.

V ruských ekvivalentech mezi nejfrekventovanější patří: *поднять глаза на (кого-то) viz zvednout oči/zrak (k někomu)*, v korpusu je 2 066krát, nejméně frekventované frazémy/idiomy jsou 0krát: *стрельнуть/стрелять взглядом/глазами в чью-то сторону viz šlehnout po někom očima viz střelit/střílet po někom očima), не попадаться кому-то на глаза viz být/bejt někomu z očí/vočí* a další.

	Rty/pysk		Губы/губа
39	kousnout se do rtů	422	закусить губу
15/13	hryzat se do rtů nebo	235	кусать губы

	hryzat si rty		
2	nedostat něco přes rty	184	язык не поворачивается
163	olíznout si rty	183	облизывать губы
62	přiložit něco ke rtům/ústům	9	приложить что-то к губам
95	sevržit rty	29	стистнуть зубы
1	jen (si) smočit rty	86	сделать глоток
10	svlažit si rty	0	промочить горло
41	viset někomu na rtech	64;37	ловить каждое слово; смотреть кому-то в рот
0/0	dát někomu do pysku/přes pysk	2	дат по губе (кому-то)
0/0	dostat do pysku/přes pysk	2	дат по губе (кому-то)
2	držet pysk	19;12	!заткнуться; закрыть пасть
0	(v)ohrnovat pysk nad něčím	18	воротить нос от чего-то
0	sekat pyskem	5	молоть ерунду

Celkem frazémů a idiomů **rty** 9 + 7 **pysk**.

Mezi nejfrekventovanější české IF patří: *olíznout si rty* – 163krát, mezi nejméně frekventované frazémy/idiomy patří: *dát někomu do pysku/přes pysk*, *dostat do pysku/přes pysk* – 0krát a další.

V ruských ekvivalentech mezi nejfrekventovanější patří: *закусить губу viz kousnout se do rtů*) – 422krát, *промочить горло viz svlažit si rty* - 0krát, zde v ruském ekvivalentu se **rty** nahrazují **hrdlem**.

	Tváře		Щеки
0	mít boubelaté tváře	1	иметь розовые щеки*
0	mít plné tváře	0	иметь полные щеки*
5	mít propadlé tváře	0	иметь впавшие щеки*

Tváře jsou 3krát ve slovníku české frazeologie a idiomatiky – výrazy slovesné.

Největší frekvence pro český frazém/idiom v korpusu je 5krát pro: *mít propadlé tváře*, nejmenší frekvence pro ostatní: *mít boubelaté tváře*, *mít plné tváře* – 0krát.

V ruské části nejfrekventovanější frazém/idiom se vyskytuje 1krát: *иметь розовые щеки viz mít boubelaté tváře*, ostatní nejméně používané jsou 0krát: *иметь полные щеки viz mít plné tvář*, *иметь впавшие щеки viz mít propadlé tváře*.

Je zřejmé, že frazémy/idiomy spojené s **tvářemi** jsou nejméně početné.

	Ústa/ pusa, huba/hubička		Рот, пасть/поцелуй
3	dát někomu přes ústa	2	дат по губе (кому-то)
0	dát si ústa na zámek	6;13	держат язык на привязи; проглотить язык
2/8	dívat se na něco/někoho/stát s otevřenými ústy	2	смотреть на кого-то/что- то с открытым ртом
1	dostat přes ústa	2	дат по губе (кому-то)
0	dostat se/přijít do lidských úst	1	стать притчей во языцех
1	jíst plnými ústy	2	проглотить язык (от)*
9/0	jít/letět od úst k ústům	50	передаваться из уст в уста
0	mít v ústech med a v srdci jed	0	мягко стелет, да жестко спать
0	mít ústa od ucha k uchu	22	иметь улыбку до ушей
0	mít ústa na zámek	5	держат рот на замке
28	mít plná ústa něčeho	14	кто-то/что-то не сходит с языка; (постоянно говорить о чем-то)
12	mluvit ústy někoho	492	подражать кому-то (говорить как кто-то)*
0	muset si od úst utrhovat	58	отрывать от себя
3	nemít co (vzít/dát) do úst	3	! положить зубы на полку
2/3	nést se/šířit se od úst k ústům	50	передаваться из уст в уста
0	otevřít nad něčím ústa dokořán (údivem)	17	разинуть рот (при виде чего-то)
0	otevřít si na někoho ústa	65/34	грубить/нагрубить кому- то*
1/4	plesknout se/plácnout se přes ústa	158	прикусить язык
3	poslouchat něco/někoho s otevřenými ústy	5	слушать (кого-то) с открытым ртом

105	přiložit něco k ústům	9	приложить что-то к губам
2	rozvázat/otevřít někomu ústa	19	развязать кому-то язык
0/0	říct/zvolat jedněmi ústy	20	сказать в один голос
0	říct něco na plná ústa	18/0	сказать все как есть/на чистоту
11/12	sešpulit/špulit ústa	16	морщить губы*
8	stát s otevřenými ústy	0;0	смотреть разинув рот; смотреть с открытым ртом
5/6	utrhnout/utrhovat si od úst	1/58	оторвать/отрывать от себя
11	utřít ústa	7	! уйти не солоно хлебавши
1	válet něco v ústech	380	смаковать (что-то)*
6	viset někomu na ústech	64;37	ловить каждое слово; смотреть кому-то в рот
60/130	vkládat/vložit někomu něco do úst	15;96	присвоить себе что-то; быть посредником*
8	vyletět někomu z úst	29(1)	слово не воробей (вылетит, не поймаешь)*
60	vypustit něco z úst	0	у кого-то что-то сорвалось с языка
15	vzít někomu něco od/z úst	46;0	читать чьи-то мысли; вырвать кусок изо рта
56/41	zavřít/zakrýt někomu ústa	3	заткнуть кому-то рот*
1	dívat se na něco/někoho s otevřenou pusou	2	смотреть на кого-то/что-то с открытым ртом
4	koukat někomu do pusy	56	смотреть кому-то в рот
2	mít na někoho pusou	180	(не) дерзить кому-то
2	mít pusou od ucha k uchu	22	иметь улыбку до ушей
0	mít pusou k zulíbání	0	хотеть расцеловать кого-то*
5	mluvit s plnou pusou	0	разговаривать с полным ртом
2	nevidět si do pusy	0;24	! сам не знает, что мелет; распускать язык

7	(vůbec) nezavřít pusy	0/28	не закрыть/не закрывать рта
0	sotva pusy otevřít	0	почти рта не раскрыть
2	plácnout někoho přes pusy	2	даты по губе (кому-то)
2	plácnout se přes pusy	158	прикусить язык*
5	poslouchat něco s otevřenou pusou	5	слушать (кого-то) с открытым ртом
12	pustit si pusy na špacír	11,24	давать волю языку, распуścić язык
0	řict něco na plnou pusy	18/0	сказать все как есть/на чистоту
17/2/5	stát/dívat se/poslouchat s otevřenou pusou	0;0	смотреть разинув рот; смотреть с открытым ртом
6/1	špulit/sešpulit pusy	16	морщить губы
157	pusa	4756	поцелуй
7/10	brát si/vzít si někoho/něco do huby	30,12	перемывать косточки, как у кого-то язык повернулся?
8	brát někoho u huby	7;5	обдирать/ободрать кого-то как липку; !надуть кого-то
0	být/bejt huba líná	77	быть ленивый*
0	být/bejt huba mlsná	1	быть разборчивый в еде*
1	být/bejt huba plechová	0	иметь язык как помело
0	být/bejt vod huby	9	не лезть за словом в карман
43/6/7/16	dát někomu přes hubu/na hubu/do huby/po hubě	1/34	дать/надавать кому-то по морде
0/0/0	dát si hubu na zámek/řetěz/petlici nebo dát si zámek na hubu	6;13	держат язык на привязи; проглотить язык
26	dostat přes hubu/na hubu/do huby/po hubě	1/34	дать/надавать кому-то по морде
0	dělat jen hubou	15	работат языком
0/0	dělat si z huby kanál/záchod	6;1,12	вешат кому-то лапшу на уши; выразатся грязно, ругатся последними

			словами
43/6/7/16	dát někomu přes hubu/na hubu/do huby/po hubě nebo	1/34	дать/надавать кому-то по морде
400	držet hubu	19;12	заткнуться; закрыть пасть
19/0	držet hubu a krok/krok a hubu	10;774	оставить разговоры(v agmádě); помалкивать
1	držet někoho u huby	8/21	держатъ кого-то на привязи/ в узде
0	jíst něco plnou hubou	19	уплетать за обе щеки*
1	klapat hubou	0	болтать без устали*
0	koukat někomu do huby	56	смотреть в рот*
0/0	koukat/dívat se na někoho/něco s otevřenou hubou	2	смотреть на кого-то/что-то разинув рот
2	mít na někoho hubu	180	(на)дерзить кому-то
7	mít něco/to u huby	0	иметь что-то под носом
0	mít někoho/něco pořád v hubě	0;58	кто-то/что-то у кого-то не сходит с языка; у кого-то на языке постоянно что-то
0	mít hubu na zámek	124	держатъ язык за зубами*
0	mít hubu od ucha k uchu	22	иметь улыбку до ушей*
0	mít dobrou hubu	2	иметь язык без костей
1/0/0	mít drzou/ošklivou/psí hubu na někoho	180	(на)дерзить кому-то*
0	mít mlsnou hubu	1	быть разборчивый в еде
0	mít nabroušenou hubu	2	быть остроязыкий*
3	mít nevymáchanou hubu	11,24	давать волю языку; распускать язык
0/0	mít na to/něco otevřenou hubu	11	облизываться на что-то
0	mít plechovou hubu	0	разговаривать как сапожник*
22	mít něčeho/někoho plnou hubu/plná ústa	14	кто-то/что-то не сходит с языка; (постоянно говорить о чем-то)

1	mít plnou hubu řečí	15/22	трепать/молотить языком
0/0	mít hubu/ji dobře proříznutou	2	иметь язык без костей
1	mít hubu plnou slin	35	слюнки потекли*
0/1	mít zamrzlou/zašitou hubu	13	проглотить язык
0	mít hubu dokořán	17/26	разинуть/раскрыть рот
7/0	mlít/mlátit (pořád) hubou	47; 22	чесать языком; !молотить языком
0	mluvit na půl huby	87/1	не договаривать/не договорить что-то
0	muset si od huby utrhnout	58	отрывать от себя
9/0	nabít/namlátit někomu hubu	0	!набить кому-то морду
9/0/0	nabít si/namlátit si/rozbít si/natlouct si hubu	9	набить себе шишки
0/0	nedat/nedávat hubě pokoj	15/22;	трепать/молотить языком; цепляться к кому-то
0	nedávat hubě zahálet	0/0	болтать без умолку/ не закрывая рта
0/0	nedávat hubě nadarmo jíst/žrát	2	иметь язык без костей
5	nemít co (vzít/dát) do huby	3	!положить зубы на полку
3	nemít v hubě (od rána)	0	(с утра) маковой росинки (у кого-то) во рту не было
0	neumět hubu (ani pořádně) otevřít	0/0;43	не мочь/не уметь двух слов связать; не раскрыть рта
5	nevidět si do huby	0;24	сам не знает, что мелет; распускать язык
0	nezavřít hubu/pusu celý den	0/28	не закрыть/не закрывать рта
0	odejít se suchou hubou	10	остаться ни с чем*
0	odpovídat na půl huby	87/1	не договаривать/не договорить что-то
0	odtrhnout si od huby	58	отрывать от себя
2/0	(v)omazat/(v)omalit někomu něco o hubu	5	сунуть кому-то что-то в нос

32	otevřít někomu hubu	19	развязать кому-то язык
0/0	otevřít/otevírat hubu (údivem) dokořán (na někoho/na něco/nad někým/nad něčím)	17	разинуть рот (при виде чего-то)
0	sotva hubu otevřít	0	едва/почти рот не открыть/раскрыть
0/0	otírat si/otřít si o někoho hubu	149,37	!поносить кого-то, поливать грязью
1/1	otvírat si/otevřít si hubu na někoho	65/34;19; 4	!грубить/нагрубить кому-то; !нахамить кому-то; !обхамить кого-то
8	padat na hubu	81;7;	валиться с ног (от усталости); чуть не упасть (от удивления)
6	padnout na hubu (před někým/něčím)	149;289,3	падать на колени (перед кем-то); молиться на кого-то, поставить памятник кому-то
5	poslouchat něco s otevřenou hubou	5	слушать (кого-то) с открытым ртом
0	pozdravit na půl huby	0	еле поздороваться
0	přinést někomu něco až k hubě	2/6/15/5	подать/подавать/принести/поднести что-то кому-то на блюдечке
9/0	pustit si/pouštět si hubu na špacír/procházku	11,24	дать волю языку, распустить язык
82/3/0	rozbít/rozmlátit/rozflákat někomu hubu/dršku/frňák	1/34	дать/надавать кому-то по морде
4	roztrhnout někomu hubu	4	набить морду*
0	říct někomu něco per hubam	62	сказать по секрету
0	říct něco na plnou hubu/pusu	18/0	сказать все как есть/на чистоту
0	říct něco (jen) na půl huby	87/1	не договаривать/не договорить что-то*
0	sedět se suchou hubou	414	!постыться
0/1	sedět/dívat se s otevřenou hubou	0;0	смотреть разинув рот; смотреть с открытым ртом

0	stát s hubou dokořán	0;0	смотреть разинув рот; смотреть с открытым ртом
3	sušit hubu	3	!положить зубы на полку
0	tlouct hubou	0	болтать без умолку*
0	třepit si hubu	30	перемывать косточки, у кого-то чуть язык не отваливается
2	utrhnou někomu něco od huby	0	вырвать у кого-то кусок изо рта
2/2	utrhnout si/utrhovat si (něco) od huby	1/58	оторвать/отрывать от себя
4	utřít hubu	7	!уйти не солоно хлебавши
0/0	vymlátit/ vytlouct si něco hubou	255	клянчить*
5	vyplachovat si někým hubu	5,37	вытирать о кого-то ноги, поливать грязью*
6	vypustit něco z huby	0	у кого-то что-то сорвалось с языка
0	vzít (si) jen dvakrát do huby	24;0	!поковыряться в чем-то; перехватить кусок на ходу
6	vzít někoho u huby	7;5	обдирать/ободрать кого- то как липку; !надуть кого-то
0/0	vzít někomu něco z huby/ od huby	46;0	читать чьи-то мысли; вырвать кусок изо рта
5	zacpat někomu hubu	7	заткнуть кого-то
1	zasloužit přes hubu	0	! ему надо морду набить
3	zašít někomu hubu	7	заткнуть кого-то*
39	zavřít hubu	0;0	!заткнуть пасть/хлебало; заткнуться
47/5/4	zavřít/zacpat/ucpat někomu hubu	0/3	!заткнуть кому-то пасть/рот
0	zavřít hubu na zámek	0	закрыть рот на замок*
0	(zůstat)stát s otevřenou hubou/s hubou dokořán	0	стоять разинув рот (от удивления)
0	živít se hubou	0	зарабатывать себе на

			хлеб языком
0/0	dostat se/přijít do lidských hub	1	злые языки говорят о ком-то
18	dát někomu hubičku	2699	поцеловать кого-то
1	dát někomu štípanou hubičku	0	поцеловать и потрепать щеки*
1	dostat hubičku	2699	поцеловать кого-то

Frazémy a idiomy **ústa**, **pusa** a **huba** jsou mezi sebou těsně propojeny. Patří mezi nejpočetnější hesla animální frazeologie, **huba** 85 frazémů a idiomů, **ústa** 40, **pusa** 14. **Huba** se vyskytuje v korpusu méně často, než **ústa** a **pusa**, vysvětluje se to tím, že patří mezi hovorovou češtinu, korpusy se orientují převážně na češtinu spisovnou.

Mezi nejfrekventovanější české IF patří: *vložit někomu něco do úst* je v korpusu 130krát a *držet hubu* je v korpusu 400krát. Nejméně frekventovaných frazémů/idiomů, které jsou v počtu 0 je více, některé příklady: *otevřít/otevírat hubu (údivem) dokořán (na někoho/na něco/nad někým/nad něčím)*, *vzít (si) jen dvakrát do huby* a další.

Mezi nejfrekventovanější ruské ekvivalenty IF patří: *поцеловать кого-то (dostat hubičku)* – 2 699krát, ekvivalent není odpovídající frazém/idiom, ale vystupuje tady jako obecný překlad. Nejméně časté frazémy/idiomy: *смотреть разинув рот; смотреть с открытым ртом* viz *sedět/dívat se s otevřenou hubou*), *стоять разинув рот (от удивления)* viz *((zůstat)stát s otevřenou hubou/s hubou dokořán)* a další.

Na rozdíl od českých frazémů/idiomů s heslem **ústa/pusa/huba**, v ruštině se používají jiné části těla jako například: **jazyk** (*трещать/молоть языком* viz *nedat/nedávat hubě pokoj*), **zuby** (*положить зубы на полку* viz *sušit hubu*), dokonce i **nohy** (*валиться с ног* viz *padat na hubu*).

Závěr

V této bakalářské práci jsem se pokusila o zmapování oblasti animální frazeologie a idiomaticky v češtině a ruštině.

Byla určena frekvence používání k více než 758 českým frazémům a idiomům, k nimž bylo vyhledáno více než 1 000 ruských ekvivalentů s pomocí SYN 2005 a RNK (Ruského národního korpusu).

Dospěla jsem k následujícím závěrům:

1. Frazeologie a idiomatika, která se týká názvů částí lidského těla, zejména hlavy a dalších s ní souvisejících částí těla, je velice rozmanitá a početná.
2. Česká a ruská frazeologie mají velice bohatý materiál ke zpracování a bylo zajímavé sledovat jazykové rozdíly mezi západoslovanským a východoslovanským jazykem v animální frazeologii.
3. Zajímavá práce s korpusy pomohla zjistit frekvenci frazémů, případně idiomů a jejich možnosti realizace v textech, popř. mluvené řeči, avšak přehled frekvence IF není úplný. Je to dáno tím, že korpusy obsahují spisovný materiál a prvky nespisovného jazyka se objevují zřídka.
4. Tato bakalářská práce ukazuje, jak se mohou dva slovanské jazyky významově prolínat a u některých frazémů a idiomů být skoro totožné.

Vzhledem k tomu, že cílem práce je obecná srovnávací analýza názvů částí lidského těla v češtině a ruštině, nelze zde zpracovávat materiál do detailů, protože obsahová látka je velice rozmanitá a bohatá. Samotný materiál je možné rozšiřovat a doplňovat.

Věřím, že se mi podařilo zpracovat obecný přehled porovnání frekvence v češtině a ruštině v animální frazeologii u názvů částí lidského těla, hlavně hlavy a s ní souvisejícími částmi.

Bibliografie

1. FILIPEC, Josef; ČERMÁK, František. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985.
2. ČERMÁK, František aj. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. III., Frazémy slovesné. Výrazy slovesné A-P, R-Ž*. Praha: Academia, 1994.
3. ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika : česká a obecná = Czech and general phraseology*. Praha : Karolinum, 2007.
4. MRHAČOVÁ, Eva. *Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice : (tematický frazeologický slovník II)*. Ostrava : Ostravská univerzita, 2000.
5. STĚPANOVÁ, Ludmila. *Česká a ruská frazeologie : diachronní aspekty*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2004.
6. GREPL, Miroslav aj. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : NLN, 2003.
7. ČERVENÁ, Vlasta aj. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha : Academia, 2005.
8. *Elektronické slovníky:*
  - Толковый словарь В.И. Даля
  - Толковый словарь Д.Н. Ушакова
9. Internetový zdroj, dostupný z WWW:
<<http://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch05s08.html>>.